

ВІСНИК ЖЕСЕРАЛД

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спілено - політичний місячник

ЗМІСТ

Редакційна — На черговому етапі війни нервів	1
Ред. В. Солонника — Політика і преса Заходу	3
Д-р Степан Галамай — Одно з найважніших завдань	7
Д-р Михайло Кунін — Політика Ватикану	9
Петро Кізко — Політика нищення націй	12
Д-р Ярослав Гриневич — Тарас Шевченко і — поляки	14
Б. Г. — Нотатки не в такт і без такту	18
Хосе Орtega і Гассет — Бунт мас	19
Степан Бандера — За виборний Національно-Визвольний Центр ... (уривок)	22
Д-р Петро Мірчук — Проблема державного будівництва	23
А. Карпович-Дубиняк — Десять років і двадцять днів	25
** — Самега obscura	29
** — Ворог людського роду	30
Проф. д-р В. Орелецький — Шведи про бій під Полтавою ..	31
З листів до Редакції	32
** — Літературний конкурс	32

ОРГАНІЗАЦІЯ

ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ВІСНИК

РЕДАКЦІЙНА

НА ЧЕРГОВОМУ ЕТАПІ ВІЙНИ НЕРВІВ

(Берлін, В'єтнам, Туніс та нова американська воєнна доктрина)

Останні місяці літа 1961 р. позначились загостреним наступом московського комуністичного світу на свободолюбний протикомуністичний світ та протестами, протипропагандою і підготовкою до протинаступу Західу. Прояви ворожого наступу помітні і в Африці, і в Латинській Америці, і в Східній Азії, і в Центральній Європі.

До більш драматичних подій треба врахувати берлінську кризу, туніську кризу та південно-американську кризу. Багатомовними фактами нашої швидкомінливої доби є надмірно роздмуханий полет Тітова, нова хрущовська програма, великого значення енцикліка папи, конференція в Београді, куди з'їзджаються тзв. нейтралісти, та нова мілітарна доктрина ССА.

Так звана берлінська криза полягає в тому, що москалі і їхній комуністичний бльок рішили, що настав час змусити західні держави визнати Східну Німеччину за правну самостійну державу та рівночасно спробувати якщо не здобути Західний Берлін, то принайменше створити з нього нейтральне, „відкрите” місто. Підстави для виникнення цієї кризи існують від 1945-го року, коли Західні великороджави допустили Москву до бранденбурзької брами, яка з своєю квадригою пам'ятася часи тріумфу Фредерика Великого, Наполеона та інших. Над Східною Німеччиною і східним Берліном панує серп і молот.

Чому саме тепер Хрущов рішився радикально розв'язати оба питання Східної Німеччини? Відповідь на це питання зводиться до кількох моментів: 1) Москва думас, що вона не слабша від Західу і вона певна того, що Захід не пічне війни тільки через те, що вона буде пляново переводити акцію постепенного обмежу-

вання Західних позицій, покищо в самому Берліні.

2) Масова втеча населення із Східної Німеччини до Західної компромітує і політично і ідейно комуністичну систему та послаблює економіку Східної Німеччини, в той же час, коли Західна Німеччина висувається на перше місце в Західній Європі свою сильно та швидко зростаючу економією і здоровим соціально-політичним ладом. Тому комуністи рішилися вжити всіх заходів для затримання дальшої втечі населення із Східної Німеччини, піднести її престиж та скерувати більший політичний тиск на Західну Німеччину.

3) Російська імперія скріпилася настільки, що сьогодні не лише Польща, Мадярщина, Україна та інші окуповані нею країни сильно опановані системою, але комуністичний Китай, Зовнішня Монголія і скомунізований Ляос стоять на порозі правно-легального визнання многими некомуністичними державами. Одиночка Східна Німеччина лишається в невиясненому міжнародно-правному статусі, який Москва рішилася саме тепер змінити.

Реакція Західу досі чисто дефенсивна. Захід формально заявив, що буде боронити своїх позицій в Берліні, але не пропонує і не здійснює жадної розв'язки кризи. Ведеться дипломатична акція між великороджавами НАТО, яка привела до деякого скріplення єдності західних держав, і пропагандивна акція з метою показати гніт і неволю в комуністичній системі, брак індивідуальних свобод у Східній Німеччині та вищість системи Західної Німеччини.

Все це півзаходи, які не дадуть перемоги. Захід зрівноважений, але в цілій поставі Західу є недостачі. Найважнішою з них є обмежування західних акцій тільки до Східної Ні-

меччини, бо ж нпр., економічна блокада Сх. Німеччини не дасть повного успіху, бо комуністичний блок зуміє Східну Німеччину економічно вдергати, доставляючи господарські ресурси через Польщу, Чехословаччину і Балтійське море. Пропагандивна акція Америки і НАТО також обмежуються до Східної Німеччини, а що найвище — охоплює т.зв. сателітні країни. Знов таки вона неефективна, бо відомо, що центром комунізму є Москва і якщо її не чіпають як головного поневолювача та тирана, то Західна пропаганда не сповняє свого завдання в такій мірі, як цього вимагає справедливість та теперішня міжнародна ситуація. Треба вказувати і вдаряти по центрі міжнародного заколоту, яким є Москва. Удари ці повинні бути дошкульні, але в ніякому разі не можна Заходові поводитися як встидлива неповнолітня панянка і мовчати про насильство, колоніалізм, визиск людини державою і інші „блага” „раю на землі”, з якого втікають не тільки рядові німці, але українські вчені хеміки, академіки, як проф. академік Клочко, як інж. Середа і другі.

В міжчасі проба нервів триває, дужання: хто кого, насичують електрикою воздух не тільки в Берліні, але всюди в світі, де тільки Москва звітрить нагоду. Таких потягнень, як ось британські маневри в обложеному совєтськими військами Берліні або висилка американських підкрайпель, а з другої сторони, заява Праги про те, що західні аліянти втратили моральне право залишатися в Берліні і т. п. — буде, напевно, ще більше. Берлін це тільки початок. Найважніший тут не так мілітарний бік, як радше політичний аспект дальншого розвитку подій. Бо либонь з приводу Берліну атомна війна не вибухне, хіба що станеться якийсь неперебачений випадок — буває часом, що зброя „са-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of the Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

ма стріляє” — але важніша тут політична проблема, а саме: якою буде постава Америки, коли виявиться, що об'єднання Німеччини не бажає не тільки Росія, але й Вел. Британія... Об'єднана Німеччина стала б потугою в Європі, а чи прагнуть того Англія й Франція?

Крім цього, в одній з промов през. Кеннеді вичувається щось наче відступ від політики визволення народів, поневолених комунізмом, мовляв, ми не будемо чіпати вашої (тобто російської) зони впливів, а ви не чіпайте нашої, куди входить Німеччина. Оце поминення народів Східної Європи, а в тому України, нас найбільше насторожує. Американські державні мужі не повинні забувати, що подібна помилка була причиною катастрофи Німеччини в другій світовій війні.

Становище Америки й Заходу в цілому ускладнюється ще поставою Франції в таких ситуаціях, як нпр. криза в Тунісі. Ясно, що туніська криза є не тільки проблемою Франції й Тунісу, але має міжнародне значення тому, що це конфлікт між імперіалізмом і націоналізмом, а це сьогодні вже всесвітня проблема. Туніс, як і більшість сучасних націй хоче бути сувереном над цілою своєю національною територією. З другої сторони, цілком певно, що Бізерта повинна бути базою вільного світу проти московського імперіалізму, але вона має належати Тунісові, який має стояти твердо в об'єднаному антикомуністичному фронті. Як відомо, ще до недавна президент Бургіба змав виразні антикомуністичні позиції, але в наслідок своєрідної імперіалістичної постави Франції Туніс звільна переходить до протизахідного блоку.

Вільний світ повинен перехопити ініціативу, коли йде про здобуття симпатій афро-азійських народів. Не вільно допускати Росії капіталізувати для себе прагнення до визволення цих народів. Треба нарешті показати правду, а саме, що коли на Заході валиться колоніалізм, то Кремль розбудовує свою велітенську колоніяльну імперію.

Тимчасом значні ідейно-політичні впливи большевицької Росії видно на конференції „невтральних” в Београді. Ця конференція, це продовження конференцій в Бандунгу й Каїро. Москва плянує збільшувати число невтральних країн коштом прозахідних країн. І так воно ді-

ється, що число непов'язаних із Заходом в спільній протикомуністичній боротьбі збільшилося на Бразилію, Туніс, Ляос та Конго.

Все це в політичній розгрі послаблює Захід, а дає кращі можливості для СССР. ВОН щораз важче Заходові здобувати голоси нейтральних, які таки серйозно намагаються створити третій бльок. Поведінка Франції в Тунісі не протидіє, але допомагає формуванню третього бльоку.

Чи є на політичному овиді факти або тенденції, що їх можна назвати додатніми, позитивними з погляду української визвольної боротьби? За таку ознаку позитивної зміни можна вважати не тільки рішучу поставу Заходу в напрямі відстояння своїх прав у Берліні, але також своєрідну нову воєнну доктрину ССА. Давніше наголошувано атомову зброю при применшуванні ролі масової армії та тзв. конвенційної зброї. Це мало такі наслідки, що Америка не зуміла противистояти комуністичним потягненням, які базувались на масовій перевазі советського бльоку. Так то вільний світ потерпів принижуючі і тяжкі в своїх майбутніх наслідках поразки в Тибеті, на Мадярщині, на Кубі і останньо в Ляосі.

В останньому часі можна помічати зміну воєнної стратегії або своєрідний відхід від того, щоб покладатися єдино на атомову зброю, яка напевно є далі, як і досі, головним відстрашуючим Хрущова чинником, але проводиться збільшування і зміцнювання тзв. конвенційних засобів ведення війни, збільшується кількість і вивінування наземних військ і т. д. Та ще цікавіше, це ведення партизанської тактики. Так то можна говорити про нову воєнну доктрину. Американці почали її активно вживати в південному В'єтнамі і вже можна віднотувати значні успіхи цієї нової тактики. Насамперед, партизанка, це типово офензивна форма ведення війни. Північний В'єтнам, як відомо, є базою для комуністичних випадів на півдні В'єтнаму. Через те протикомуністичні партизани мусять атакувати північний В'єтнам та переходіні пункти в Ляосі. За вказівками американських інструкторів партизанські відділи В'єтнаму перекидаються поза лінію фронту на півночі і мають успіхи. Так то ми спостерігаємо перехід від оборонної до офенсивної тактики. Якщо йде про ідейний зміст боротьби, то вона

Ред. В. Солонинка

ПОЛІТИКА І ПРЕСА ЗАХОДУ

Уесь вільний світ глядить на Америку як на свого лідера. І це природно, бо вона сьогодні найбільша потуга західного світу. Але Америка має свої слабі місця. На основну слабість Америки звертає увагу Лестер Маркель, редактор недільного видання Лондонського „Таймс-у“. Це — брак одноцільної публічної опінії і загальна апатія та ігноранція в питаннях закордонної політики. Силою демократії, — каже Маркель, — є публічна опінія. Досліди під час виборів виявили, що на 10 виборців лише трох орієнтувалися в проблемах закордонної політики, а лише 20 із 100 були поінформовані.

Це дуже драстичне, але правдиве ствердження. Не тільки преса, радіо, телевізія і інші засоби інформації не виконують свого завдання, але й не дописує ціла система виховання. Колишній прем'єр Великобританії Ентоні Іден каже у статті „Де слендер марджін оф сейфті“ („Форейн Афферс“ за січень 1961 р.), що причиною слабости Заходу в холодній війні з Москвою є криза віри у свою власну вартість. Він пише: „Наши матеріальні ресурси ще більші, ніж комуністичних держав, і остання перемога без сумніву буде по нашому боці, якщо наша віра буде сильна“.

Ідеологічні вартості наголошує і міністер закордонних справ західної Німеччини Гайнріх фон Брентано (у статті „Цілі і засоби НАТО“, „Форейн Афферс“ ч. 3, за 1961 рік), хоч пише там про конкретні цілі й завдання закордонної політики, а вірніше про НАТО. Він вказує на

мусить спиратися на національне самовизначення, бо тільки такою ідеєю можна побороти комуністичну агресію. Крім цього нову воєнну стратегію з широким застосуванням партизанки вільний світ мусітиме вживати широко, отже і в Кубі, і в Тибеті, і в Мадярщині, і в Німеччині, бо тільки льокальний успіх, тобто тільки в В'єтнамі, не матиме успіху на довшу мету, бо завжди залишатимуться колоси: Китай і Москва. Нова воєнна доктрина в оперті на революційні ідеї окремих націй забезпечить перемогу вільного світу.

справжню суть драматичної боротьби, що проходить між двома протиставними бльоками. — „Це боротьба за душі і за формування національних систем на всіх теренах земного гльобула”. Він найглибше скопив суть т.зв. холодної війни і найчіткіше окреслив хворобу чи недомагання Заходу, зокрема США. Фон Брентано каже: „Поки ми не переконаємо себе і других у вартості й шляхетності наших ідей свободи, справедливости й миру та добробуту, доти не зможемо вийти зі стагнації і перебрати в свої руки ініціативу в холодній війні”.

І справді, брак чіткого ідеологічного визначення є причиною політичного розгублення і невдач Заходу.

Велику цінність — демократичну свободу повністю використовує Москва, щоб деморалізувати й розкладати західні суспільності знутра, — фальшивими гаслами про мир, мирне співіснування, роззброєння і оборону атомової зброї. Ідейно безоблична, ласа на сензацію преса, радіо і телевізія культивують і ширять дефетистичні настрої, захоплюючись безкритично досягненнями Советського Союзу. У такому кліматі зростають широко закроєні акції різного роду пацифістів, а то й виразних капітулянтів типу Расселя в Англії, Итона в США, чи Файнберга та Пірсона в Канаді, якщо вже не згадувати про пряму агентуру Москви.

Доводиться часто спостерігати, як на сторінках англомовної преси появляються статті і вістки, писані немов на доручення Кремля. Вони йдуть в догоду большевикам: відвертають увагу від московсько-большевицької загрози, а спрямовують її на другорядні або зовсім вигадані справи. Скільки то галасу було з приводу начебто відновленого антисемітизму в західніх країнах! Чи припадково при тому показують пальцем на українців? Едвард Кренкшов з Лондонського „обсервера” пише, що широко роздутий тепер процес Айхмана в Єрусалимі — це прекрасна нагода для Москви посилити кампанію проти західної Німеччини, компромітувати її в очах публічної опінії.

Нераз буває, що якось несподівано вискачуєть і на сторінки нашої преси статті сумнівної вартости авторів, що перенаголошують чисто жидівські справи або внутрішні проблеми США. Очевидно, замовчувати удари з якого б

то не було боку на нас не треба, але завжди слід зберегти градацію вартостей; не сміємо дати зіпхати себе на побічні рейки з головної лінії боротьби проти Москви.

Ці моменти виносимо й наголошуємо в дуже загальніх записах при обговоренні політики Заходу на те, щоб з одної сторони ствердити, що ми не живемо в ізольованих, вільних від воюжої пенетрації умовах, а рівночасно щоб підкреслити те, що брак чіткості або заломання на ідеологічному фронті невідмінно веде на політичні манівці, чого яскравим прикладом у нас є т.зв. двійкарі, які через дискусії „круглого стола” дійшли до найновішої тези Лебедя-Прокопа, що завданням „візвольної політики” є наладнання приязнів взаємин між українським і російським народами.

Яка ж політика Заходу, зокрема Америки як провідної сили в західньому таборі?

З приходом до влади Кеннеді в США заговорили про новий курс у закордонній політиці та в плянуванні оборони. Виявом цього є, мовляв, заява президента Кеннеді, що він буде говорити з Хрущовим лагідно, тримаючи рівночасно в руках великий бук. На практиці це означає продовжування розмов з СССР дипломатичними каналами, щоб досягти зговорення у тих пунктах, де можливе порозуміння, не відступаючи від принципів збереження свободи. Можливість зговорення добавчають експерти й дорадники президента в таких питаннях, як заборона й контроля атомових випробувань та евентуально й роззброєння. Стівенсон, представник США в ОН, просовує думку про необхідність допущення комуністичного Китаю до Об'єднаних Націй, що йде по лінії англійської політики, яка розраховує на нарощання конфлікту між СССР і Китаєм. Щодо цього питання, думки поділені навіть серед англійців, які визнають комуністичний Китай. Колишній прем'єр Англії Іден підкреслює у згаданій вище статті, що „Фатальною для свободи помилкою було б будувати політику на задушевному бажанні, що розбіжності між обома найбільшими комуністичними державами — Росією і Китаєм будуть постійно зростати й доведуть вкінці до одвертого політичного конфлікту”.

Постава Заходу до комуністичного Китаю є тільки одним прикладом різниць, що розбива-

ють єдність альянтів, не дозволяють опрацювати їй проводити в життя одної політичної лінії щодо Москви. Москва це належно використовує. — „В обличчі московського наступу на опанування усього світу, — каже Іден, — вільні народи мусять куди більше як досі об'єднати свої сили. Це не легко зробити, бо тут потрібно підпорядкувати ресурси, політичні й економічні, одному плянові й спільно проводити його на кожному континенті; опрацювати одну тактику, щоб говорити якщо вже не тими самими словами, то принаймні в одному тоні, ѿ змагати до тої самої мети”. — Тимчасом Західові ще далеко до тієї єдності. У нього немає найважливішого — одної позитивної ідеї упорядкування міжнародного життя. Його єднає лише страх перед большевицькою загрозою. Хоч формально всі признають провідну ролю Америки, але ривалізація між великодержавами за першість і за ринки збути не припиняється. Англія заздрим оком глядить на Америку ѿ не може погодитися на другорядну позицію. Вона не може забути ѵ простити Америці Суезької поразки в 1956 році, коли то рівночасно з ракетними погрозами Хрущова також Америка заставила Англію до капітуляції у Суезькій війні. Тепер немов прийшла відплата Америці за Суез — на Кубі. Свідомість власної слабості та страх перед знищенням на випадок війни штовхає Англію на шлях „епізменту” з Москвою, і тягне туди США. Правда, в часі останньої візити Мекмілена у Вашингтоні Кеннеді застерігся, що він не потребує посередництва Мекмілена в розмовах з Москвою. Він підкреслив, що Америка буде сама репрезентувати Захід і за нього говорити. Треба додати, що Англія не радо споглядає на ріст сили західної Німеччини, вбачаючи в ній конкурента. Тому ѵ Англія зорганізувала бльок семи європейських держав для противаги господарському бльокові шести держав т. зв. спільного ринку під проводом Франції ѵ Німеччини. Дотепер Вашингтонові не вдалося повністю зліквідувати цю аномалію ѿ об'єднати сили держав НАТО на господарському відтинку, щоб протиставитися зростаючому наступові советського бльоку.

Знову Франція під проводом де Голя всіма силами хоче відвоювати великодержавні позиції. Вона не тільки веде власні випробування

атомової зброї з метою дістатися до т. зв. атомного клубу держав, але взагалі проводить сепаратну політику в оборонній системі НАТО.

Тому Захід не спроможний здобути на однозначну політику щодо ССР, а його оборонні союзи — НАТО, СЕАТО (південно-азійський) та СЕНТО (центрально-азійський, колишній Багдадський союз) не виявляють справности. Лише НАТО творить силу, з якою рахується Москва, а другі — це фікція. Доказом цього є Ляос, де в обличчі комуністичного наступу СЕАТО обмежилося лише до розводненої резолюції, яка зовсім не зупинила Москви від активної допомоги комуністичним партизанам в Ляосі. Згода на переговори в справі замирення в Ляосі на базі нейтральності — це властиво капітуляції Західу перед Москвою, відписання Ляосу з власного контура, здача позицій у користь комуністичного бльоку.

Поступки роззужвають Москву, а зневірюють та відвертають від Західу народи, що знайшлися під окупацією або перебувають у районі безпосереднього наступу Москви. Захід втрачає теж симпатії серед відсталих народів Азії та Африки, яких притягають фасцинуючі (хоч фальшиві) гасла Москви та заворожують її технічні успіхи. Що може дати США, чим зaimпонує тим народам? Своїм багатством? — Цього замало.

Москва кинула пробойове гасло ліквідації всіх форм і виявів колоніалізму, а вслід за тим Хрущов заявляє і спішить з допомогою господарською, технічною і мілітарною народам, що змагаються за визволення з колоніальної залежності від Західу.

Що протиставляє Захід Москві в цьому напрямі? Дуже мало і несміло. Його дефенсивна політика відбирає йому ініціативу. Зі страху перед атомовою війною Захід не важиться дотепер підняти одверто і поставити в програму своєї політики проблеми московсько-большевицького колоніалізму.

Америка не підняла на форумі ОН минулого року питання московсько-большевицького колоніалізму, а в цьому році уряд Кеннеді щоправда задекларував себе проти колоніалізму, але проти бельгійського і португальського. Дійшло до такого курйозу, що представник США Едлей Стівенсон голосував в ОН разом з представником ССР — Зоріним проти Бель-

гії і Португалії, своїх союзників у НАТО. І це називається, як з задоволенням відмічує американська преса, новим, „правильним” антиколоніальним курсом американської закордонної політики. Насправді це вода на московсько-большевицький імперський млин.

Політика США щодо поневолених Москвою народів не змінилася за Кеннеді. Вона така сама, як була за попередньої адміністрації Айзенгавера, тобто не виходить поза принагідні декларативні заяви симпатій. Вона зупинилася на постанові Конгресу і декларації президента про „Тиждень поневолених народів”. А політика державного департаменту далі проходить манівцями боротьби з інтернаціональним комунізмом, наголошує потребу зміни режиму — комуністичної кліки в Кремлі, не торкаючись питання ліквідації московської імперії. Противно, в державному департаменті США панують проросійські тенденції, настанова (до речі, це стосується політики Заходу взагалі) зберегти російську імперію після повалення комуністичного режиму. Висловом цієї політики державного департаменту є робота т. зв. приватних американських кіл з „Американського Комітету Визволення”. На форумі „Дискусійного Клубу Круглого Стола” в Нью-Йорку представник Американського Комітету М. Терпак виразно заявив, що політика Американського Комітету „достосована до принципів політики державного департаменту”. Отже, комплекс „непередрішенства” — це напрямні політики державного департаменту. Комплекс непередрішенства і співпрацю з росіянами намагалися накинути Національній Раді. Виступ М. Лебедя і доповідь М. Прокопа п. н. „До питань українсько-російських взаємин” — це змодифікований варіант цієї самої політики. Він тим більше небезпечний, що своєю орієнтацією на співпрацю з росіянами у боротьбі проти комуністичного режиму, а не проти Москви, вдається в основі нашої визвольної концепції, демобілізує визвольні сили, подібно як це робили переговори з Москвою в 1917 році.

У той час, коли Москва для проведення своїх плянів опанування світу вміло використовувала національні моменти, амбіції і змагання до національно-державної незалежності народів Африки й Азії, Захід, а в тому США, не важиться включити в свою політику проблеми

московського колоніалізму, визволення поневолених Москвою народів. Однаке брак ідеологічного викристалізування і прагматизм американців відкривають великі можливості для розумної політичної акції, щоб проломити мур ігноранції та закорінені проросійські впливи і впливати на сформування правильної політичної лінії щодо ССР. Потрібна тут постійна плянова і послідовна дія з нашого боку. Тому буде сприяти розвиток політичної ситуації; невдачі американської політики в Ляосі, на Кубі та інші заставлять Америку переорієнтувати свою закордонну політику, усунути сумнівної вартості спеців і дорадників. Вже тепер пишеться про зміну американської концепції оборони. Правда, на зміну закордонної політики ще не заноситься, але вона невідхильна.

Потребу зміни оборонної політики США у великій мірі зактуалізувала і прискорила декларація московської наради комуністичних партій з грудня 1960 року, яка засудила атомну війну, але справедливими визнала т. зв. визвольні війни, як в Конго, чи на Кубі. І Америка повільно переорієнтовується від оборони шляхом масової відплатної акції з атомною зброєю, на активну оборону з локальними війнами, веденими звичайною зброєю, не зрікаючись і атомної зброї. Вивчають вже партизанську тактику, перевищують окремі військові з'єднання для партизанської війни. Як звичайно, про це розписується американська преса, поміщаючи навіть знімки з вишколу у Форті Браг у Новій Каролайні і в Баварії на терені Німеччини, де вивчають техніку партизанської війни та мови. Бо в США говорять про те, що треба завжди тримати в таємниці, тобто військові справи, а замовчують те, що має бути могутньою зброєю у холодній війні, — основні лінії політики, як боротися з московським колоніалізмом. До речі, США все ще не прийняли за свої гасла „Свобода народам і людині!”

Спроба інвазії вишколених в США кубинців закінчилася фатально і для президента Кеннеді і для Америки. Удари й невдачі заставляють США тверезо оцінювати ситуацію і вивчати прийоми ворога в боротьбі за перемогу. Філіп Мослі пише в статті „Советський міг і дійсність”, надрукованій у квартальному „Форейн Афферс” за квітень 1961 р., що Захід не може

надіячися на якісь зміни в політиці Советського Союзу внаслідок внутрішньої боротьби на партійних верхах, або конфлікту між Москвою і Пекіном. Хрущов зумів твердо закріпити за собою владу, він розбудував до небувалих досі меж мілітарну силу СССР та спираючись на розбуджену національну гордість росіян як „найпередовішого народу в світі”, буде незмінно продовжувати далі агресивну політику, стосуючи тактику залякувань, диверсії, малих воєн, економічного наступу, на переміну з конференціями і переговорами про роззброєння і мир.

Америка залишилася на декілька років по заду в розбудові ракетної зброї і це паралізує її дію, породжує страх. А страх ніколи не є добрим дорадником. До голосу прийшли в США політики типу Стівенсона, що шукають шляхів до злагіднення напруження і порозуміння з СССР у тих пунктах, де це можливо. На великих рішення Америка ще не готова. Перед інвазією на Кубу з'явилися були в пресі вістки про підготовку дипломатичними каналами зустрічі між Хрущовим і Кеннеді. Не можна виключати, що це могло б статися. В цьому напрямі будуть штовхати дорадники Кеннеді, щоб виграти на часі, щоб дозбройтися і наздігнати втрачений час.

У цьому для нас важкому часі нам необхідно виявити максимум активності, щоби:

1) Серед ідейної порожнечі і кризи на Заході чітко наголошувати правильність наших ідеологічних позицій, мобілізувати український загал до продуманих акцій, виводити його й спрямовувати постійно на фронт боротьби з московсько-большевицьким колоніалізмом.

2) Розкривати і вказувати на загрозу для Заходу з боку московського імперіалізму. В пресі уникати другорядних фронтів. Не дати себе вманеврувати у спори й дискусії, що відвертають увагу від головного фронту боротьби з Москвою.

3) Вести систематичну й плянову інформативно-політичну роботу на терені ОН і серед провідних політичних кругів США й Канади, стосуючи гнучку тактику при твердості в принципах. США є центром світової політики і тут мусить концентруватися наша політична дія. В США повинен виходити англомовний бюллетень АБН, достосований до ментальності аме-

Д-р Степан Галамай

ОДНО З НАЙВАЖНІШИХ ЗАВДАНЬ

На теперішньому етапі розвитку націоналістичного руху треба вважати одним із найважніших завдань: докласти всіх зусиль до того, щоб заохотити здібніших і молодших людей студіювати тзв. гуманістичні дисципліни, українознавчі науки, філософію та ідеологію.

Цю потребу таких глибших студій відчували наші передові одиниці вже від років і у висліді окремі дослідники, переборюючи невідповідні для наукової роботи еміграційні умови, а зокрема брак відповідних фондів та відповідних видавців, все таки зуміли опублікувати деякі вартісні речі. Тепер треба, щоб ця індивідуальна ініціатива й окремі здобутки одержали ширшу громадську підтримку, заохочуту, зrozуміння та оцінку.

Такий був основний тон виступу автора цих рядків під час окремої наради працівників культури й науки, що відбулась весною ц. р. в Боффало. Там доцільно було тільки поробити ряд вихідних стверджень, тут в цій статті буде спроба подати думки про філософію і пов'язані з нею проблеми в такій формі, щоб тих, кого відстрашувала досі думка про те, що їм ніяк не під силу такі глибокі справи, заохочити якоюсь мірою присвятити свій час і увагу саме тим підставовим проблемам, що їх тут умовно підводимо під поняття філософії. Отже на згаданій нараді пороблено ствердження такі, як напр. про позитивну поставу руху до української науки, яка виявлялася між іншим в тому, що рух докладав зусиль, щоб вможливити цим працівникам культури й науки побачити продукти їхньої творчої праці чи то на сторінках часописів і журналів чи окремими виданнями. Якраз в тому пляні Головна Управа ООЧСУ дала більшу грошеву пожертву на цілі конгресу української вільної науки, що ось відбуває свою другу сесію. Ясно, що при тому, як заявив Голова Головної Управи мгр. Е. Лозинський, ми розрізняємо науку й „науку“. Отже на нараді в Боффало стверджено нашу прихильну поставу до української науки. Далі були ствердження про потребу створення окремої групи, яка займалася справою допомоги українській науці, про наголос на соціології і суспільних науках, про важливість наукового досліду з погляду наших внутрішніх потреб органічного

риканця, з відповідними коментарями до актуальних подій.

4) Поширити мережу кольортажі „АБН-Кореспонденц“, „Юкрайніен Ревю“ і інших англомовних видань.

(Доповідь виголошена на „Конференції працівників преси, культури, літератури і мистецтва“, що відбулась у Боффало 22 і 23 квітня 1961).

росту та з погляду розвитку міжнародних подій і т. д.

Не було тоді в пляні давати нагоду „засмакувати” в самій науковій поживі, бо треба було насамперед вказати на деякі важливі організаційні моменти, на деякі тенденції та небезпеки, що грозять зокрема молодим науковцям і т. д. Зате може ця ось стаття стане заохоченою в тому напрямі, щоб студенти українського роду включили в свої студійні пляни цього чи наступних семестрів саме студії філософії і соціології, а далі, щоб студіювали філософію українського визвольного руху, отже й його ідеологію. Певно, що це є трудні, бо фундаментальні речі, але чи стануть нащадки здобувчого козацького роду, люди спортивного духа, одиниці з поставою піонірів, чи будуть вони лякатися чогось, що є трудне? Інакшими словами: сама трудність не повинна бути перешкодою в тому, щоб інтелігентні, здібні одиниці, могли серйозно студіювати філософію. Не лякаймося труднощів і перешкод. Труднощі і перешкоди є на те, щоб їх поборювати. Вміймо по спортивному „братьи перешкоди”. Адже ця прикмета, це і є основна прикмета нового типу люди-ни, націоналіста так, як нам його прекрасно змалюють д-р Дмитро Донцов в своїх численних творах, які творять одну цілість й не перестають впливати й захоплювати й досі.

В цьому шевченківському році відбувається світовий конгрес української вільної науки, а це, як у Яновського, який каже, що „сивий волос до чогось зобов’язує”, саме теж до чогось зобов’язує і добре було б, щоб під час обох сесій з’їзду науковців в вільних умовах більше уваги було присвячено тим підставовим проблемам, що їх охоплюємо одним поняттям філософії, а не щоб напр. мені в розмові ще не старий один науковець заявляв приблизно таке: „я, прошу Вас, не маю великого інтересу до цих теоретичних питань”.

Отже повинно бути якраз навпаки. Ніяка справжня, глибока і солідна наука, в якій би то не було ділянці не може обйтися без філософічної, чи там „теоретичної” підбудови. То ж знаний факт, що сьогоднішні фізики, хеміки, біологи, економісти і другі дуже „практичні” науковці аж ніяк не можуть не наштовхуватися раз-у-раз саме на філософію, світогляд одиниць і народів та ідеологію. Класична людина студіювала фізику, математику і теологію для того, щоб знати, а етику, політику та економію, щоб досягти щастя. Ціллю знання чи пак науки були (це зрештою залишається ціллю й по нинішній день) перехід, зміна від незнання (ігноранції) до кращого стану, пізнання; знов же ціллю акції, дії було досягти того, що потрібне для здобуття щастя одиниці і суспільності. Правда, ми не поділяємо повністю цього погляду на людину і його природу, який був філософічним скарбом передніх віків. Виглядає, що теперішня доба підкреслює саме момент зміни і, можливо навіть, росту, наголосуючи радше матеріальні та фізичні аспекти людини, ніж її правдиві, глибокі персональні вартості та духові сили, що завжди були ессенціональні. Але ж треба згодитися з тим, що тільки тоді, коли ми знаємо людину, якою вона справді є, коли пізнаємо і признаємо, що вона має безсмертне призначення і гідність

бути людиною, щойно тоді ми можемо оцінити тілесне в людині, ці зміни, що виникають і відбуваються в ділянці матеріальних умов людського життя. Певно, що людину та її поведінку можемо студіювати з чисто матеріальної її сторони так, як це в основному роблять такі науки, як біологія, біологічна хемія, економія чи навіть соціологія. Ці науки мають своє значення, але не можна їх перецінювати, тобто не вільно забувати про духову сторону, про діяння волі та розуму людини. Це ще тим більше, що, здається, „філософування”, т. є глибоке і узагальнене скоплювання основних проблем буття та цілей нашого побуту на землі, лежить в надрах української духовості. „Зацікавлення філософічними проблемами охоплює у нас широкі кола і на віть у свідомості простого люду знайдемо куди більше філософічних елементів, ніж у інших європейських народів” — писав покійний проф. І. Мірчук. І далі він твердив: „Наслідком цих горизонтальних тенденцій українського філософічного мислення є той факт, що фахова література (розуміється, філософічна — С. Г.) заступлена в нас розмірою слабо, натомість глибокі філософічні думки, навіть спекулятивні міркування, увійшли в інші ділянки літератури, головне до красного письменства, і тут виступають в інших, пристосованих до життя формах... вони є в Шевченка, Гоголя, Куліша, Костомарова тощо, а не тільки у фахових філософів, як Г. Сковорода, П. Лодій, С. Гогоцький, О. Новицький та ін.” Такий погляд висловив кілька літ тому б. ректор Українського Вільного Університету. Як подає „Наука і життя” з січня ц. р. в Україні опубліковано ряд статтів і книжок з історії української наукової, філософічної і соціально-політичної думки. Появились статті про ідеї Сковороди, Шевченка, Франка, Л. Українки, Грабовського, Коцюбинського, Мирного, Подолинського, Максимовича і т. д. Підготовляється до друку „Огляд історії філософії в Україні”. Ми можемо знати, що буде це твір, в якому думки українських філософів будуть достосовані до вимог марксівської ідеології. Чи не маємо ми тут ще з більшою увагою поставитися до питання студій філософії? Авже ж, що так; ми не можемо ніяк піти за сугestією одного тут українця з філософічною освітою, який вважає, що „публіцистика це передня стоячка” і відтягується, коли не враховувати матеріальних недостач, від обов’язку за всяких умов спричинюватися до збагачування нашої філософічної думки.

Також не повинна нас відтягати від студій філософії та ідеології назагал неприхильна постава одного середовища, яке поважно було занепокоїлось тим, що два роки тому українські студенти скликали ідеологічний конгрес. Тоді основний тон писань цього середовища був такий: молодим людям підходить радше політика, а не ідеологія (так, наче б то перша без другої могла обйтися... — С. Г.) а далі, ідеологія сильно перешкоджає співжиттю й політичним дискусіям. Було це відгомоном поширеної на Заході думки, що основним гріхом людей з виробленою ідеологією є їхня „непримиримість”. Так то замість заохочування молоді до поважних глибоких студій філософії, ідеології, ми були свідком відстрашування її від того.

(Далі буде)

Д-р Михайло Кушнір

ПОЛІТИКА ВАТИКАНУ

I

Заголовок цих міркувань ставить перед нами зразу основну проблему, що вимагає деяких вияснень. Бо коли говоримо про становище Ватикану до проблем політичного характеру, то тим самим приписуємо найвищій владі католицької Церкви участь у політичному житті, отже в ділянці, яка неначе виходить поза безпосередню сферу чисто релігійних проблем. Вороги католицької Церкви дуже часто обвинувачують Ватикан у політичних інтригах і зазіханнях, а католики закидають йому деколи за велику, на їх погляд, резерву в обороні й підтримці їх слушних прав і їх національних чи групових інтересів.

Як отже в дійсності представляється справа стосунку Ватикану до політики і що це слово може означати у зв'язку з діяльністю найвищої влади католицької Церкви. Деяке світло на джерело цієї проблеми кидає знаменна полеміка, яка неначе остання блискавка на далекому овиді, після пригаслої вже бурі, розгорнулася в католицькій римській і французькій пресі, коли незабаром після смерті Charles Maurras, в 1953 році, з'явилася його книжка: „Блаженний Пій X — спаситель Франції”.

Charles Maurras був безсумнівно трагічною постаттю. Визначний письменник, оригінальний стиліст, обдарований великим динамізмом думки і чину, пережив катастрофу всіх ідей, за які так пристрасно боровся. Як католицький діяч, він зазнав осудження Церквою своїх теорій і руху „L' Action Française”, якого був провідником. Як націоналіст, він дожив до подій, які мали характер національної поразки, а в цій ситуації не знайшов правильного шляху. Як монархіст, він був свідком цілковитого занiku змагань до привернення бурбонської монархії у Франції. Відійшов із цього світу, здобувши перед смертю пробачення Церкви та тільки для себе, але не для свого діла. В цих умовинах остання його книжка, яка зовсім не була актом покаяння, але радше дальшою спробою посмертної оборони, мусіла викликати багато скреготів і спричинити реплікі збоку католицьких чинників, а передусім збоку ватиканських сфер.

Головною тезою цього духового заповіту Maurras є, що Пій X не хотів осудити „L' Action Française” і що Пій XI зробив це на основі предложених йому неточних даних, а навіть сфальшиваних текстів, при чому Maurras альтернативно інсінує, що в справі проти нього могли теж відіграти деяку роль німецькі впливи, дуже могутні в Ватикані. На погляд Maurras — Франція овіяна духом націоналізму перемогла в першій світовій війні, а коли пізніше французький націоналізм розбився, на Францію впала поразка 1940 року. На ці виводи Maurras гостро зареагував ватиканський орган „Osservatore Romano”, поміщуючи (17. IV. 1953) статтю визначного публіциста Federiko Alexandreandrіni, який рішуче стверджує, що тези й інсінуації Maurras є зовсім неслушні. Пій XI дав тільки остаточну санкцію вислідам процедури, що розпочалася проти „L' Action Française” за pontifікату Пія X, а чутка про фальшування в Римі чисел журналу „L' Action Française” є абсолютно неправдива. Federiko Alexandreandrіni стверджує, що санкції, застосовані до „L' Action Française” були викликані мериторичними причинами, цебто доктринальними помилками, а водночас цитує місце з енцикліки „Sapientia Christianae”, в якій папа Лев XIII підкреслює, що втягати Церкву в якубудь партію, це значить хотіти, щоб Церква допомагала до перемоги політичного противника, а це велике надування релігії, яка, навпаки, повинна бути для всіх святою і незаплямованою. А втім, у самому політичному життю, яке не може розвиватися в відірванні від моральних законів і релігійних наказів, є обов'язком усіх католиків дбати завжди і передусім про релігійні інтереси та боронити релігію, яка є найвищим і спільним для всіх добром, якому всі інші цінності мають бути підпорядковані. Остання книжка Maurras, як і його попередні твори і виступи, свідчать, на думку Alexandreandrіni, про цілковите незрозуміння цих підставових правд у провідника „L' Action Française”.

Очевидно, що полеміці на цю тему присвятив багато місця також головний католицький орган „La Croix”, поміщуючи свої власні коментарі, передрукуючи з інших журналів, врешті пуб-

лікуючи, при цій нагоді (5. V. 1953), замість розмови, яку мав в 1904 році представник „La Croix”, отець Thellier de Poncheville з кардиналом Merrу del Val, тоді секретарем стану Пія X. Ця розмова дуже цікава для з'ясування джерел ватиканської доктрини в справі становища Церкви до акції політичних партій. В цій розмові кардинал Merrу del Val заявив турботу Ватикану, щоб жадне світське католицьке угруповання у Франції й Італії не могло виступати в характері партії, діючої з рамени Апостольської Столиці. „Не до нас це належить — говорив кардинал — давати католикам їх політичних провідників. Ми можемо тільки благословити тих, хто працює і висказувати признання тим, що здобули добрі висліди. Рим не дає монополю жадному угрупованню”. Говорячи далі про угруповання християнської демократії, кардинал Merrу del Val ставив великий наголос на різницю між організацією, кермованою церковною владою (Azione Popolare Cristiana), а політичними угрупованнями, діючими під назвою Християнської Демократії в різних краях. Кардинал підкреслив теж конечність зберігати повну лояльність до встановлених легальних влад держави, чи це буде монархізм, чи республіка.

Зіставляючи ці завваги визначного князя Церкви з раніш наведеними ствердженнями енцикліки Лева XIII — можна завважити, як рішучою і консеквентною є доктрина Церкви про невмішування в політично-партийну боротьбу. На основі цієї доктрини не є справою Церкви давати світові таку чи іншу форму державного ладу чи суспільної організації; Церква мусить дбати тільки про те, щоб у кожній організаційній формі громадського життя людства релігійне життя могло належно розвиватися, щоб права Церкви були забезпечені та щоб людське співжиття було побудоване на підставах, згідних з християнською мораллю. В обороні цих постулатів, Церква, від перших віків свого існування, ніколи не відступала перед жадною акцією, що відповідала її характерові духового чинника, щоб у цілій ширині своїх можливостей впливати на державне й суспільне життя. Рішуча воля не ангажуватися в політично-партийну боротьбу не означає, що Церква не цікавиться політикою, як виразом державного і суспільного життя. Навпаки, Папа Лев XIII, який

так виразно сформулював відсепаровання Церкви від партійної політики, був ініціатором великої соціальної акції Церкви, значення якої було відразу величаве, і яка й даліше щораз то ширше розгортає свій засяг. Від часу Лева XIII до сьогоднішнього дня доктрина Ватикану про стосунок Церкви до політичного життя утривалювалася і прецизуvalася. Життя витворило практичний знаменник цих засад. Ніщо, що відноситься до життя людства і людської одиниці, не є чуже Церкві. Тому теж Церква, в відношенні до багатьох ділянок публічного життя, має свою політику. Шляхом аналогії говоримо попросту про політику Ватикану в приміненні до такої чи іншої ділянки публічного життя, однак ми не повинні забувати, що „політика Церкви” — це інше поняття за своїм змістом, а також і за формою, ніж політика в її звичайному розумінні, цебто політика світських чинників. Католицька релігія є на землі, але вона не є земська. Церква має в відношенні до всіх проблем людського буття в державі й суспільстві свою політику, але тільки свою, нез'язану з політикою окремих світських угруповань, політику, що є реалізацією морального післанництва Церкви. Вона мусить вирішувати, що добре а що зло, заохочувати до доброго, осуджувати і поборювати зло, роблячи це з тим більшою ясністю і певністю, що її осуд є безстронній і безінтересовий та спертий не тільки на здобутках людського розуму, але й передусім на незмінних засадах моральних правд.

Ці засади і методи політичного діяння церковної влади не є нічим новим. Вони характеризували стосунок папства до світської влади від найдавніших часів, в кожному разі від часів св. Сильвестра (папи від 314—335). Чому отже в другій половині XIX століття заіснувала потреба поновленого спрецизування і устійнення цих засад і метод? Безсумнівно цю потребу викликали історичні події цієї ехопи. 20 вересня 1870 року папа перестав бути володарем Риму і Церковної Держави, а став, на знак протесту проти заисилування прав Церкви, добровільним в'язнем Ватикану. Водночас у цілій майже Європі та взагалі в світі, в настаючих демократіях розвинулося оживлене діяння політичних партій та нових соціальних рухів. В самій Італії, як і в багатьох інших католицьких країнах, католицькі угруповання найшли-

ся в значно зміненій ситуації. В Італії католицькі організації відсунулися з політичного життя і тривали в пасивному опорі проти держави. Так глибоко змінена ситуація викликала конечність ясного окреслення стосунку Апостольської Столиці в нових умовинах до державних і суспільних проблем. Апостольська Столиця, позбавлена матеріальної бази, яку від віків давала їй Церковна Держава, мусіла дбати про утримання виключно шляхом морально-го діяння — повноти свого авторитету в відношенні до католицького світового суспільства. Папа, позбавлений земського володіння, став, якщо так можна сказати, ще виразніше великою духововою потугою і більше ніж колинебудь символом католицької соборності. Папа став добровільним в'язнем Ватикану, між іншим тому, щоб дати світові доказ, що він намісник Христа для католиків усіх країн, який не підлягає впливам нової італійської держави, в столиці якої залишився.

В цих важких умовинах постала конечність визначити лінію стосунку Ватикану як у відношенні до міжнародніх, так і внутрішньо-державних і суспільних справ. Було очевидним, що Церква, виконуючи свою надприродну місію, мусить стояти понад політичною боротьбою, але, з другого боку, маючи на увазі збереження прав Церкви та добро вірних у такій переломовій добі, вона мусить розгорнути широку морально-суспільну акцію, а посередно й політичну. Церква мусіла залишитися великим творчим чинником у поступовій еволюції життєвих форм суспільного життя, що в голово-кружному темпі розгорталася тоді в цивілізованому світі. Від оформлення державно-політичних стосунків залежала великою мірою доля католицьких мас і можність властивого розвитку релігійного життя. Церква мусіла числитися з цим фактом. Труднощі властивого окреслення ролі Церкви в політичному житті були особливо великі в краях, де різні політичні групи католицького характеру ставали до боротьби з антицерковними партіями чи рухами, раз із атеїстично-ліберальними, то знову з соціалістичними, а навіть між собою, при чому кожна з цих католицьких груп змагала до цього, щоб могти прикрити свою діяльність авторитетом Апостольської Столиці. Це створювало де-коли ситуації зовсім парадоксальні, в яких

Церква мусіла боронитися перед втягуванням її до партійної боротьби і то деколи найвірнішими її синами. Очевидно, що Ватикан не міг допустити до того, щоб ширмуванням його по-перта в політичній боротьбі був нарушенний авторитет Церкви, як чинника абсолютно надрядного, що з рациї своєї природи не може ідентифікуватися з жадною світською політичною групою, хоча б навіть зложеною з найпалкіших католиків. Обороняючи свою незалежність, Церква мусіла однак дбати про збереження повноти своїх можливостей впливати на власніше оформлення стосунків людського спів-життя. Отже Ватикан, не встрюваючи в партійні діяння, невтомно навчав, вказував ціль й додріджував у всіх проблемах, які релігійне життя висувало. Він керував духововою акцією католицької спільноти в усіх ділянках, в яких входили в гру моральні квестії. Він прагнув, щоб співжиття людства базувалося на дійсно християнському світогляді.

В рамках цих засад не знайшла місця доктрина націоналізму Charles Maurras, ні діяльність „L' Action Française”, що змагала до устроєвого перевороту в користь привернення монархії, спиралася на найбільш консервативні чинники та була чужка широким суспільним верствам.

Не можна отже дивуватися, що Ватикан, навіть незалежно вже від засадничих причин, рішуче протиставився намаганням „L' Action Française” покривати починання руху авторитетом Апостольської Столиці.

Ватикан ішов по зовсім іншому шляху і мав на оці іншу ціль, яку формулював так: не національна виключність, але загальна християнська соборність, не самообожання народів, але розсудлива лучба людських суспільностей в солідарній співпраці. Повний розвиток цих ідей і змагань находить свій вираз у становищі, що його займає Ватикан до великих проблем публічного життя сучасної доби. Найкраще ілюструють це вислови та діяння Апостольської Столиці, Ватикану, в відношенні до таких великих актуальних проблем міжнародного життя, як пацифістична акція і федерацістичне змагання. А в ділянці внутрішньо-державних і суспільних стосунків ясним знаменником ватиканських міркувань є ідеологічно-моральна маса, яку, в загальному охопленні, можна окреслити, як християнський солідаризм.

(Закінчення в наступному числі)

Петро Кізко

ПОЛІТИКА НИЩЕННЯ НАЦІЙ

Так званий соцреалізм, як „творчий метод” у літературі, вигаданий Москвою (родоначальником соцреалізму вважається М. Горький-Пешков, а офіційно проголосив введення соцреалізму в літературу Сталін у 1932 році), — це фактично інструмент, з допомогою якого большевики прагнуть знеособити, стерти всякі риси національного характеру української літератури, зробити її національно безликою, знекровленою. В тому напрямі большевики зайшли так далеко, що їхню національну політику (не в теорії, а в практиці) можна порівняти хіба з расистсько-шовіністичною політикою Гітлера. Гітлер хотів зробити з усіх ненімецьких народів „кнехтів” — слуг, рабів, наймитів німецького „юберменша”, Москва ж під прикриттям інтернаціональних, „братерських” гасел хоче зробити такими „кнехтами” немосковські народи, висуваючи на провідну і керівну роль свого „юберменша” — москаля.

Ця большевицько-московська політика супроводиться безліччю фактів принизливого, просто образливого ставлення збоку москаля „юберменша” або в московській трансформації „старшого брата” до українців та інших народів, трактованих як нижча раса. За такого стану москалеві навіть на чужій, не його землі, в даному разі на Україні, все дозволено, все можна, зате українцеві можна хіба потакувати та підтримувати москаля в усьому, що він скаже, та ще носити на собі вишиті сорочки й шаравари, але співати при тому в „національному”, „народному” строї не національні і не народні, а московські, большевицькі пісні, на зразок — „Расся моя дарагая...”

Між іншим, кілька слів про український національний стрій, що його останніми роками Москва дозволила носити з чисто тактично-пропагандивних мотивів, у своїх же, а не українських інтересах. Тільки національно й політично засліплі люди, або ж різних мастей „прогресисти” й неокомуністи чи, як їх звати, націонал-комуністи, або й явні московські шовіністи-імперіялісти можуть вбачати в тому факті якесь „пом'якшення” в національному гнеті.

Проте, насправді це нечуваний цинізм московських колонізаторів, коли вони, дозволяючи

і навіть заохочуючи українців носити свій національний стрій, в той самий час по-варварському нищать *внутрішній зміст*, внутрішню суть української людини. В Києві, наприклад, український хор,увесь одягнений у національну форму, примушений співати, що рідною „нашою” столицею є Москва, а не Київ, що не Україна — наша рідна Батьківщина, любий край, а знову ж — Росія або „советська отчизна”, що по суті те саме, що й Росія. Коли хор з Києва під керівництвом широко відомого українського композитора і диригента Г. Верського приїжджає до Німеччини, то на всіх афішах, розкинених по різних німецьких містах, стояло, що це хор ... з Москви! І жаден з хористів перед своїми енкаведівськими „диригентами”, не сміли протестувати, що це ж таки хор з Києва, а не з Москви! А був же хор одягнений в українські національні строї. Це найбільш образливий і цинічний вчинок московських расистів. Москва дозволяє українцям (це вже хрущовська політика) національні строї лише для того, щоб замілити отупілому світові очі, мовляв, подивіться, яка ж у нас „національна свобода”! Але ...

Перед нами книжка молодого українського поета Андрія М'ястківського (нар. 1923 року) „Над Бугом-рікою”.

*Таке ж, як і в нас, у Росії жито,
Бо поле одне, колосок в колосок.
Заходжу у двір, щоб води попросити,
Російська бабуся стрігає: — Синок!, —*

пише М'ястківський у вірші „Маті. А у вірші „Нагне роса траву”:

*Читає син. Ти гуєш, нене:
„Столиця Родини — Москва”.
Я, мабуть, в нігку цю гудову
Від дум хороших не засну.
Вивгає син російську мову,
Як мову матері ясну.*

Отаке читаючи думасяш: де ж тут українське? Коли б на книжці не було імені автора та фірми видавництва, можна було б подумати, що це переклад з московської мови. Бо яка мала дитина з Києва чи Полтави може виголо-

шувати отакі-от високопарні та гура-патріотичні большевицькі гасла на зразок „Столиця родини — Москва”?

Такими „високоосвіченими” та „мудрими” можуть народжуватись хіба московсько-пошевонські діти, які мали такого „батька”, як Ленін, що, як написав котрийсь поет, мав „мільйони очей” і був „батьком всіх дітей Союзу”. отже, мусів бути явно ненормальним, а значить і його „діти” — теж ненормальні...

Критик і літературознавець М. Шамота надрукував був у журналі „Комуніст України” за грудень 1955 року статтю під досить громовим заголовком: „Про національну специфіку мистецтва і почуття міри”. В тій статті Шамота писав: „При умові існування національних відмінностей безнаціональна культура — цілковита нісенітниця (підкр. мое, — П. К.). Це культура, позбавлена життя. Її можна уявити тільки в повному відриві від дійсності, тому що сам факт існування нації є ознакою з найважливіших особливостей сучасної дійсності”. І ще: „Соціалістичний реалізм, вимагаючи історичної конкретності пізнання життя, високо цінує національні риси мистецтва, сприяє розвитку і збагаченню їх...”

Сказано дуже приманливо, що краще й не скажеш. Так „гарно” говорив, наприклад, Ленін про „самовизначення нації аж до відокремлення”, а що з того вийшло на практиці — бачимо.

Хотілося б запитати Шамоту, які „національні риси”, які він обстоює, бачить у згаданій книжці віршів Андрія М'ястківського „Над Бугом-рікою”? Або які „національні риси”, яку „національну специфіку” він бачить у романі Натана Рибака „Близнакам назустріч”, де головною і провідною особою, як „позитивний герой”, з усіма його найшляхетнішими якостями, виступає „юберменш”-москаль Воронов, а український офіцер Максим Нерчин — не здатний до зброї, лише до мрії і фантазії про свої майбутні відкриття; в п'єсі Анатолія Шияна „Зір

ниці”, де українськими селянами, жінками і дітьми „опікується” большевицький партизан — москаль Рябінін; у романі-трилогії Олеся Гончара „Грапороносці”, де полковник, знову ж москаль Воронцов, був для бійців, „як мати в сім'ї”; у повісті Юрія Збанацького „Єдина”, де рятівником людей від фашистської неволі виступає теж москаль Федотов із Самари, і т. д. і т. д.? Нехай назве Шамота хоч один український твір на військово-воєнну тематику, в якому б хоробрими, відважними, талановитими організаторами й керівниками воєнних походів були українці? В якому б українські герої були не нещасними й безпорадними, або якщо й одважними, то без „опіки” й „провідництва” москалів!

— Є такий твір, — скаже Шамота. — А Павла Загребельного „Європа 45”!

Правда. В „Європі 45” йде про героя, хоч досить казкового, українця з роду, навіть киянина, Михайла Скибу. Але московський „соцреалізм” із його „національною специфікою” привів автора роману до того, що він змусив свого героя — киянина! — проголосити, що він є... русський!!!

Те саме діється не лише в творах на воєнну тематику. В багатьох творах з колгоспного, робітничо-міського життя та життя української підсівовецької інтелігенції майже ніде не зустрічаємо москаля в негативній ролі. Якщо ж іде про різного роду шахрайів, хабарників, ха-пуг, розкрадачів, — то всі вони обов'язково мусять бути українцями! Певно, є в літературі чимало і московських персонажів з негативними рисами, але... в московській літературі. В українській же цього майже немає, бо українцеві, як „молодшому братові”, критикувати „старшого брата”-москаля не можна.

Ні, не національна українська література в Україні навіть за формулою, бо та форма — облуда, якою стпритно користуються большевики в своїй політиці нищення немосковських націй.

„Не можемо дати себе звести ні до ролі гайдамаків — знаряддя в гужих руках, ні до ролі... країни поетів і музик...”

„...Уважаємо, що найважливішим є зберегти гисторію власну ідеологію, ясну змістом і активну волею... без того найбільш геройгні зусилля нації п'ятнуватимуть тавром бандитизму... будуємо нашу програму не на нині, ані на завтра, лише на ряд років...”

Д-р Д. Донцов

ПОРЯДКОМ ДИСКУСІЙ

Д-р Ярослав Гриневиг

ТАРАС ШЕВЧЕНКО I — ПОЛЯКИ

Геній народу є синтезою духових рис народу, віддзеркаленням його історії, — полум'яним дороговказом для його майбутніх поколінь. Він, наче Божий післанець, що має виконати своє завдання: розбудити духа народу, вказати шлях до його обнови, — запалити вогонь на попелищі. Тимто геній з'являється серед народу раз на століття.

У час нашого національно-політичного занепаду, коли майже всі українські землі опинились під московською займанчиною, прийшов на світ геній України, Тарас Шевченко.

Майже в тому самому часі, 16 років раніше, появляється теж у сусіднього слов'янського народу, — в поляків, теж поневолених Москвою, їхній геній, Адам Міцкевич. Але як дуже різна була доля тих обох геніїв! Вони жили під одною, московською, займанчиною, але не знали один одного їх духовно були чужі. У цьому часі, коли 14-літній хлопець Тарас Шевченко, виrushив з села Керелівки у свій життєвий шлях, Адам Міцкевич мав за собою роки свободного її вигідного життя і творчий дорібок, який вінчав його чоло — поета пророка Польщі. Адам Міцкевич вже в 1829 р. виїхав до Італії, а потім до Франції, звідки вже ніколи не вернувся в Польщу, навіть у час польського повстання 1831 року.

Так то Шевченко і Міцкевич ніколи не зустрічалися. Шевченко, велетень українського духа, займав виразну поставу до поляків. Він був настільки великий, що поляки не могли йому імпонувати, як не імпонували й москалі. Про культурний рівень москалів, як подає його учень, маляр Честахівський, Шевченко висловився так: „Ох! Боже, батьку, аж шум шумус у серці, як згадаєш, яку гірку випив та ще й досі п'є наш славний люд козачий, а таки не втеряв серця, а поганець — москаль топче його личаком калюжним і сам не знає, паскуда, яке добро нівечить”.

Не крашої думки був Шевченко і про поляків.

Найкраще зображення відношення Тараса Шевченка до поляків його історична поема п. з.

„Гайдамаки”, яку він написав 1841 р. Ця історична поема викликала у поляків негодування і була причиною, в пізніших роках життя нашого генія, по його звільненні з заслання, — цікавання проти нього деяких поляків, що були на царській службі. Польська еміграційна преса в Парижі писала, що „Тарас Шевченко скликає селян до коршми і визиває їх, щоб святили ножі різати ляхів”.

Поема „Гайдамаки” вражає читача своїм реалізмом, картинах повними грози, що описують відплату гайдамаків за гноблення народу. Малим хлопчиною Тарас Шевченко слухав оповідань діда Івана про часи поневолення України польською шляхтою та її виручниками — жидами. Про те він згадує наприкінці поеми „Гайдамаки” так:

„Давно то минуло, як мала дитина,
Сирота в ряднині, я колись блукав
Без свити, без хліба по тій Україні,
Де Залізняк, Гонта з свяченим гуляв.

Давно то минуло як тими шляхами
Де йшли гайдамаки, малими ногами
Ходив я та плакав та людей шукав,
Щоб добру навчили...

Бувало в неділю, закривши Мінею,
По чарці з сусідом випивши тієї
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Коліївщину, як колись бувало
Як Залізняк, Гонта Ляхів покарав.

І ніхто не бачив,
Що мала дитина у куточку плаче
Спасибі дідуся, що ти заховав
В голові столітній ту славу козачу
Я її унукам тепер розказав.

**

По розборах Польщі, що в неї Москва забрала українські землі, зокрема Київщину, була перед місцевого населення ще свіжа пам'ять про польське панування на Україні й поневолення українського народу, про всенародне повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького, про Гайдамаччину, що була актом самооборони поневоленого українського народу. Самозрозуміло, що як геній народу,

відчув Шевченко гіркоту неволі глибше, ніж хто інший. Чи такі його почування могли сприяти бажанню читати польські твори, хочби вони були написані і таким поетом, як Міцкевич?

Об'єктивно треба визнати, що Адам Міцкевич почав писати твори з виразним протимосковським наставленням щойно тоді, як опинився на еміграції, тобто поза межами російської імперії. Наскільки великий був Шевченко, який картав московських царів і ставав в обороні поневолених: українського і других народів, перебуваючи в той самий час під царатом!

Крім того не треба забувати, що російський утиск неросійських культурних починів та переслідування польського вільного слова не сприяв поширенню творів А. Міцкевича, тобто їх отак легко не міг дістати Т. Шевченко, який до того в цьому часі передовсім цікавився малярством.

В році 1829 Тарас Шевченко, що вивчив у керелівських дяків читання і писання церковнослов'янською мовою, попав у Вільшану, у двір нового дідича, сина Василя Енгельгардта, — Павла. Тут він, кріпацький хлопчина, робітник на кухні, — хоч серед двірської служби були й поляки, напевно не вивчав польської мови. Мабуть й незабаром потім, коли пан виїхав з ним у Вільно і Варшаву, він, панський „козачок”, не вчився тієї мови, яка й була нелегкою, в чужій латинській абетці і з відмінним, ніж у рідній мові, наголосом. До того ж, головним предметом зацікавлення 16-літнього Тараса було малярство. Він потайки малював, а по відкриттю його малярського таланту і нагороджені за нього панськими різками, Павло Енгельгардт віддав його на науку в Варшаві до маляра Лямпі.

Незабаром після того вибухає в Варшаві польське повстання (1831 р.), і Тарас Шевченко переїжджає із своїм паном у Петербург, де вчиться малярства в цехового майстра Ширяєва.

22 квітня 1833 р. Тараса Шевченка звільнено з кріпацтва. Він став студентом петербурзької Академії мистецтв. Він познайомився з визначними українцями. Розгорнувши крила молодечого ентузіазму — він малює, пише, — читає в перекладі твори світової літератури.

В 1840 р. Тарас Шевченко розпочав писати свою першу історичну поему „Гайдамаки”, яку закінчив в 1841 р. Чергові роки його життя до 1847 р., тобто до часу його арештування під заціком приналежності до Кирило-Методіївського Братства, — були виповнені його письменницькою і малярською творчістю. Він подорожує по Україні, виїжджає теж до Швеції і Данії. До нього доходять вісті про нові, революційні стихії в Європі. Під впливом клічів Французької революції: „вільність, рівність і братерство” постає у Західній Європі рух, вістря якого спрямоване проти тиранії. Майже в усіх державах Зах. Європи доходить до народніх повстань, а то й революцій. В Італії Джузеппе Мацціні організує т-во „Молода Італія”, „Молода Європа”, „Молода Швейцарія”. Мацціні пропонує братерство всіх народів і їхнє право до самовизначення. Його погляди поборюють москаль Бакунін і Карло Маркс. Свободолюбні кличі ширились із Зах. Європи на схід, у Польщу, в Україну, а теж між москалями, де читання свободолюбної літератури було каране засланням, а то й карою смерті. Знав ті клічі Тарас Шевченко, який бував в гурті членів Кирило-Методіївського Братства. Воно ж видало відозву до москалів і поляків: „... від України, убогої сестри вашої, яку ви розп'яли й розшарпали ...”. Коли, внаслідок доносу царська поліція арештувала Тараса Шевченка — його зустрів драконський присуд: 10 років примусової служби солдатом в Оренбурзі, — з забороною писати й рисувати.

Доля Тараса Шевченка була незавидна. Він був для царської імперії небезпечніший від Міцкевича. Під час, коли царський уряд засудив польського поета Адама Міцкевича за таку саму провину, — бо за приналежність до тайної організації Філяретів і Фільоматів, — на виїзд у глиб імперії, де Адам Міцкевич міг свободіно жити й писати, — Тарас Шевченко мусів каратись в мундірі солдата на щоденній каторжній муштрі.

В Оренбурзі Тарас Шевченко зустрів кількох засланців-поляків, засуджених за бунтарські дії проти царя і уряду. Він зустрічає тут Северина Пшевлоцького з Люблинщини, Броніслава Залеського, Зигмунта Сєраковського й Едварда Желіговського, який писав під псевдонімом Антоні Сова. Він присвятив Тарасові Шевченкові

вірш п. з. „До брата Тараса Шевченка”. Зміст вірша: віщуне народу — сину народу, ти гордий тим, що ти шляхотний, бо на твоєму чолі лаврове листя. Як тон твоїх співів сумний і світлив. Два вінки маєш мученику: оба гарні, хоч криваві. Бо ти працював не для слави, але слухав крику братів. Їм замкнено в устах зойки. Ах! і зойк почислено за провину. Ти повторив голосним гомоном звуки заборонених зойків. Над кожним Ти переболів й переплакав, поки вродив. Але дух з висот Тебе околив й дуж грудь Твою освободив. Сумний віщуне! Глянь! Чудо слова? Як ніхто не сковав сонця, — коли зійде день, так ніхто з тиранів не може сковати слова. Бо і слово є теж Боже — і його жерцями — є віщуни. Як сумерк темної ночі і холод прискає від поцілу сонця — так хвиля спасіння є близька, — коли народ родить — віщунів”.

Знайомство з іншим поляком, Станіславом Брахвічом, що був в Оренбурзі підпоручником 5-га батальйону, мало для Шевченка немилі наслідки. Брахвіч позичив у нього 63 рублі, а опісля виперся позики й домагався для рядового Шевченка — карі. Діставши доручення від ген. губернатора Оберучева намалювати пейзажі околиць Оренбурга, Тарас Шевченко прийняв собі до помочі засланця-поляка, маліра Броніслава Залевського. Той став відданим робітником Шевченка й ставився до нього дружньо, так що Шевченко присвятив йому вірш п. з. „Ляхам”. У вірші тім Шевченко подав причини українсько-польського роздору і візвав: „подай же руку козакові і серце чистее подай! І знову іменем Христовим, ми оповим наш тихий рай!”

По своєму звільненні з десятилітньої каторги, Тарас Шевченко виїхав у Москву а опісля в Україну. Тут він любувався красою рідної землі, відвідав рідну Керелівку, — малював і робив записи. Опісля виїхав у Черкащину до Межиріччя, де наміряв купити у поміщика Парчевського шматок землі під будівлю. Тут Тарас Шевченко впав жертвою інтриги службовиків Парчевського. Поляк Козловський зробив на нього донос. Виявилось, що Шевченко весь час свого побуту в Україні був під тайним наглядом царської поліції. Справі Шевченка „надав бігу” жандармський офіцер (поляк) Крживіцький. Виявилось, що поляки дотепер не могли забути Шевченкові його „Гайдамаків”. Провірив-

ши, що ціле донесення було безосновне, Тараса Шевченка звільнено. Він виїхав у Петербург.

Тут його життя ввійшло в русло мистецької творчості. Його малірський талан відзначено наданням йому звання академіка гравюри. В 1860 р. поет був важко хворий й 26 лютого 1861 р. перестало битись серце Генія України.

Під час похоронів поета виголошено ряд жалібних промов. Польський промовець В. Хорощевський сказав таке: „Нехай і польське слово, коротке, але сердечне, пролунає над твоєю труною, чесний український пророче. Ти любив свою свою рідну країну, свій блакитний Дніпро, свій сіромашний народ. Ти був гідним співцем цього народу, на його слізу Ти завжди відгукувався слізою — слава Тобі! Ти ніби й не любив поляків, але цю нехіть до них викликали в Тобі їхні давні помилки, а через них на народ Твій — що його Ти гаряче любив, зійшли великі страждання: отже причина тієї нехіті лежить в тому, „що Ти багатьох кохав і що кохав багато”. Тож нехай над Твоєю труною замовкнуть усі закиди, нехай тільки лунає сердечне слово: „слава Тобі!” За помилки батьків — сини не відповідають — тож не торкаймося тих давніх суперечок давногинулого: краще промовмо над цими останками братнє „любімся!” Якби ж тільки Твоя смерть, чесний Тарасе й урочистий сумний чин Твого похорону стали початком нового життя! Якби ж над Твоєю труною хоч трохи ненависті припинилося і щоб цей малій початок народжував у майбутньому все більше взаємного зрозуміння, братерства і забуття давніх кривд — так як мале зернятко, вкинене у землю, зроджує багате жниво. Це був би найгарніший вінок на Твою честь — та найпишніший пам'ятник Тобі, Тарасе!”

**

Чи під впливом пануючого у деяких наших науковців „комплексу меншовартості”, чи просто так, щоб приподобатись полякам, один український автор, член УВАН, написав, між іншим: „Геніальний український поет Тарас Шевченко (1814—1861), знаменито знав польський язык, читав твори Міцкевіча в оригіналі. Є вістки про загублені (?) переклади Шевченка творів Міцкевіча. Історики літератури узнають ідеологічний вплив Міцкевіча на Тараса Шевченка або принайменше споріднення творчих мотивів обох великих слов'янських поетів.

За часів свого побуту у Вильні і у Варшаві перед вибухом Листопадового повстання, Шевченко, як виказують його біографи, познайомився з польською літературою, а спеціально з творами Міцкевіча. Українські історики літератури вказують на вплив поеми Міцкевіча „Дзяди” на „Сон” Шевченка... в часі писання поеми „Сон”, Шевченко читав „Дзяди”. Однак Богдан Лепкий відкидає якийнебудь вплив Міцкевіча на „Сон” Шевченка.

В кількох місцях моєї статті я вказував на мотиви і причини того, що Тарас Шевченко не знав тієї мови ані „знаменито”, ані навіть добре, — він міг мати тільки певний, обмежений запас польських слів. Тим менше він міг читати твори Міцкевіча в оригіналі чи їх перекладати на українську мову. На щастя тих, що твердять відмінно, ті його переклади „загубилися”. Їх і не було. Сам Шевченко не згадує ніколи про такі переклади і про „знамените” володіння польською мовою.

Чи міг Тарас Шевченко бути „під ідеологічним впливом” А. Міцкевіча? Ідеологія Міцкевіча була цілком іншою від ідеології Тараса Шевченка. Адже Адам Міцкевіч був „вещом” народу, який поневолював, на спілку з Москвою, український народ. Він не узнавав існування українського народу, його історії, а в своїх викладах в Коледж де Франс у Парижі, говорив про Україну таке: „Земля та (Україна) була замешкала народом, який ніколи не мав політичного існування, а минувшина якого належить до двох історій: російської і польської. Та кресова земля стала аrenoю, де польські й російські поети (Залєвські, Пушкін, Рильєєв, Гощинські) оспівували тих самих героїв”.

Вірш Тараса Шевченка п. з. „Сон”, написаний у Петербурзі в 1844 р., ані свою будовою, ані змістом не нагадує поеми Міцкевіча „Дзяди”. Оця поема взяла свою назву з поминок дідів, зглядно померлих предків, що їх відбудовано у деяких повітах Литви, Прус і Курляндії. „Дзяди”, це специфічний, регіональний обряд, який не має нічого спільногого з тематикою віршу „Сон”. Щойно III-тя частина поеми „Дзяди”, що з'явилася в Парижі в 1883 р. має політичний характер — її вістря спрямоване проти московської тиранії, проти деспотизму царів. У ній зображені трагедію поневоленого польського народу.

Чи до написання вірша „Сон” про трагедію поневоленого українського народу мусів Шевченко „читати польських Дзядів”? — Чи ж не було в нього доволі відчуття трагедії власного народу, щоб аж шукати надіння у польських „Дзядах”?

Чи, врешті, Кирило-Методіївське Братство мусіло бути наслідування польських Філяретів і Фільоматів, коли в той час у зах.-європейськім т. зв. „Штурм і Дранг періоді” поставали у різних країнах подібні організації? Звідкіля узялась саме оця польська організація як не під впливом зах.-європейських свободолюбивих кличів?

**

Твори Тараса Шевченка були перекладані теж і на польську мову. Бувший студент Київського університету, поляк, Леонард Совіньскі перекладає в 1861 р. поему Шевченка „Гайдамаки”. Він закидає Шевченкові таке: „отож Кобзар збирає все те, що дошкалило Україні від часів Зигмунта III-го, переносить жахіття воєнних насильств у добу довгорічного миру, найогидніше споторює Барську конфедерацію, а очорнивші в такий спосіб табір противника, він вивішує прapor незалежності, віровизнання та країни”.

Як видно, — Шевченкова поема „Гайдамаки” дошкалила докраю полякам. Тарас Шевченко як людина, мистець, поет, не мав ненависті до польського народу. Він у своїх стихах, чи то ними були „Тарасова ніч”, чи „Холодний яр”, „Ляхам”, „Швачка”, „Бувас в неволі згадаю” і ін., сказав полякам увічі правду, — він, Геній України, її Пророк, який знав і відчував всім своїм наболілим серцем страждання й кривду українського народу, — так як теж він говорив правду у своїх стихах Москві і її деспотам-царям.

Бо він вірив, що

„...правда оживе
Натхне, накличе, належне
Не ветхес, а слово нове
Між людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе...”

ЧИ ВИ, ЯК ЧЛЕН ООЧСУ, ПОДВАЛИ ПРОТЕ, ЩОБИ ПРИЄДНАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”? ЯКЩО НІ, ТО ДОПОМОЖІТЬ ПОШИРИТИ ЙОГО СЕРЕД СВОЇХ ЗНАЙОМИХ І ПРИЯТЕЛІВ!

Б. Г.

НОТАТКИ НЕ В ТАКТ І БЕЗ ТАКТУ

Про Біблію і західній світ:

Скептик Понтіос Пілатус був принаймні чесний з собою. Витягнений зі свого рідного клімату, поставлений перед незрозумілими йому явищами й фактами і примушуваний дати відповідь на запити, на слова Христа:

„Я на те народився й на те прийшов у світ, щоб засвідчити правду. І кожен, хто з правди, той чує мій голос...”

зрезигновано відповів:

„Що є правда?” (Св. Івана, XVIII, 37-38).

І... віддав підбехтаному первосвящениками і старшими „народові” Ісуса Христа...

**

Диявол повсякчасно й по всіх усюдах невідступно тінню плаzuє за Христом, мавпuse Його й викривлює Його слова та чини.

Великий карикатурист! Все у кривому дзеркалі...

Чи не чуєте? Це він регочеться у громах ракетових вибухів! Це він підливає оліви до вогню слейних слів про мир теологів лютерового коліна типу німецьких Гайнеманів і Немелерів... Це він сичить в обіцянках перетворців світу, що відправляють мільйонами легковірних захланників до приобіцянного „раю”, давши їм замість перепустки кулю в потилицю.

Чи ж не він це присутній за свідка під час „братьїх” обіймів і поцілунків колись Нассера Єгипетського з Макаріосом Кипрським, а тепер Хрущова з черговим Кастром?

„...не поцілунком, яко Юда...”

Звідки це?

„Ми ж увірували та пізнали, що Ти Христос, Син Бога живого”.

Так виправдувалися учні перед Учителем своїм устами Симона-Петра... Але

„Відповів ім Ісус: Чи не дванадцятьох я вас вибрал? Та один з вас диявол”¹⁾.

А це ж були ті, що самі з власної волі пішли за Христом! Христос

„Промовив до юдеїв, що вони в Нього ввірвали: Як у слові Моїм позостанетеся,

тоді справді Моїми учнями будете. І пізнаєте правду, правда вас визволить”²⁾.

„Я дорога, і правда, й життя...”

А хто ж тінь та, що плаzuє услід за Христом і займає швиденько Його місце, коли людина відштовхує Христа й вигонить Його з хати (серця) своєї?

„Сказали вони Йому в відповідь: Наш батько — Авраам. Відказав ім Ісус: Коли б ви Авраамові діти були, то чинили б діла Авраамові. А тепер ось ви хочете вбити Мене, Людину, що вам казала правду, яку чув Я від Бога. Цього Авраам не робив. Ви діла батька вашого робите. Вони ж відказали Йому: Не родилися від перелюбу, — одного ми маємо батька — то Бога”.

А Ісус їм сказав:

„Якби Бог був Отець ваш, — ви любили б Мене, бо від Бога Я вийшов і прийшов, — не від Себе ж Самого я прийшов, а Мене Він послав. Чому мови Моєї не розумієте? Бо не можете чути ви слова Мого. Ваш батько — диявол і пожадливості батька свого ви виконувати хочете. Він був душогубець іспочатку, і в правді не встояв, бо правди нема в нім. Як говорить неправду, то говорить зо свого, — бо він неправдомовець і батько неправді”.

**

Лінія!

Лінії, що своїми взаємосплетами творять, так би мовити, зовнішню форму речей і явищ, можуть почести розкривати і їх внутрішній зміст.

І щоб похопити різницю між „вчора” й „сьогодні” советського комунізму, треба звернути увагу саме на лінії, в яких з’являється колись і з’являється тепер його зміст. Насамперед загубилась десь у „правих уклонах” і „левих загібах” генеральна лінія, на її місце прийшла генеральська. Зродивши з хитань між комунізмом і націоналізмом, вона сама почала хитатися між партією і армією, а тому стала зигзагувато-хвилястою. Навіть опецькуватий Хрущов принаїдно виступає в генеральській уніформі.

1) Св. Івана, VI, 69-70.

2) Св. Івана, VIII, 31-32.

Хосе Ортега і Гассет

БУНТ МАС

(Продовження з ч. 12 за грудень 1960)

XIV

В дійсності у світі діється щохвилини, отже у цю мить, безліч речей. Той, хто насмілюється казати, що саме діється на світі, хіба кепкує сам із себе. Але саме тому, що неможливо безпосередньо пізнати дійсність у її повноті, нам нема іншого вибору, як самовільно створити собі дійсність, припускаючи, що речі виглядають так, а не інакше. Це дає нам схему, себто загальне поняття, чи мережу понять, через яку ми дивимось на справжню дійсність, як через сітку координатів; тоді, і тільки тоді ми можемо скласти собі приблизне уявлення про неї. В цьому полягає науковий метод. Мало того, в цьому полягає всяка розумова діяльність. Коли ми бачимо як наш друг наближається садовою стежкою і кажемо: „Ось Петро”, ми свідомо, іронічно робимо помилку. Бо для нас „Петро” — це схематичний образ фізичної і моральної поведінки — те, що ми називаємо „характером”, — та, правду кажучи, інколи наш друг Петро аж ніяк не подібний на поняття „наш друг Петро”.

Всяке поняття, найпростіше й найбільш технічне, оправлене в самоіронію, між зубцями алкіонової усмішки, так як граністий діамант вставлений між золоті зубці своєї оправи. Вонокаже нам зовсім поважно: „Це А, а то Б”. Але це повага типічного *prince-sans-rire*. Це хитка повага людини, що проковтнула свій регіт та зціпила зуби, щоб не вивергнути його. Поняття дуже добре знає, що це не є А, просто так, беззглядно, і що то не є Б, просто так, без застережень. Воно властиво думає трохи інакше, як говорить, і в цій дволичності полягає іронія. Насправді ж воно думає так: я знаю, що в істоті це не є А, ані то Б; але припускаючи, що вони А і Б, я порозуміваюсь із собою щодо конкретного ставлення супроти обох речей.

Така теорія раціонального пізнавання була б роздратувала грека. Бо грек вірив, що в розумі, у понятті, він відкрив саму дійсність. Ми, натомість, віримо, що розум, поняття, є приладдям домашнього вжитку, яке людина потребує її вживати, щоб з'ясувати собі власне по-

ложення серед безмежної та вкрай проблематичної дійсності свого життя. Життя — це боротьба з речами, проти яких ми мусимо встояти. Поняття — це стратегічний плян, який ми складаємо, щоб відбити їхню атаку. І тому, коли ми проникнемо до найглибшої істоти якого-небудь поняття, то ми знаходимо, що вона нам нічого не каже про саму річ, а тільки підсумовує, як людина може використати її, чи постраждати від неї. Оскільки я знаю, досі ще ніхто не обстоював цього погляду, що зміст усякого поняття завжди життєвий, завжди полягає в можливій дії, або в можливому стражданні людини. Проте, на мою думку, це неминуче заключення філософського процесу, започаткованого Кантом. Отож коли ми в світлі цього погляду переглянемо все минуле філософії до Канта, нам покажеться, що в зasadі всі філософи казали те саме. Бож усяке філософське відкриття є лише від-криттям і відслоненням того, що лежало в глибині.

Але це надмірний вступ до моєї теми, яка дуже віддалена від філософських проблем. Я просто збирався сказати, що сьогодні діється в світі, себто в історичному світі, а саме: протягом трьох століть Европа панувала в світі, а тепер вона непевна, чи вона ще панує і чи вона далі пануватиме. Звести до такої простоти формули безліч подій, з яких складається сучасна історична дійсність, безсумнівно є в найліпшому випадку перебільшенням, і тому я мусів нагадати, що думати — це хоч-не-хоч перебільшувати. Хто воліє, не перебільшувати мусить мовчати; більше того: він мусить паралізувати свій розум і якнайшвидше отуманіти.

Це, на мою думку, справжній образ того, що діється в світі; все інше лише наслідки, умови, ознаки й епізоди цих подій.

Я не твердив, що Европа перестала панувати, а радше, що тепер Европа має поважні сумніви, чи вона взагалі панує, та чи вона пануватиме завтра. Цьому відповідає рівнобіжний настрій серед інших народів світу, які сумніваються, чи хтось панує над ними. Вони теж непевні.

За ці останні роки багато говорилося про занепад Європи. Я благаю читачів не впадати у звичну наївність і не думати відразу про Шленгера, просто тому, що мова про занепад Європи чи Заходу. Ще заки з'явилася його книжка, всі говорили про це і, як відомо, книжка завдячує свій успіх тому, що таке підозріння вже давно тривожило всі уми під різними формами та з різних причин.

Стільки вже говорилося про занепад Європи, що багато людей кінець-кінцем прийняли це за факт. Не тому що вони поважно вірять у це, а радше тому, що вони звикли вважати це за істину, хоч, широко кажучи, не пригадують собі, щоб вони в певний момент дійсно переконалися в цьому. Нова книжка Валдо Франк-а „Нове відкриття Америки” базується повністю на припущеннях, що Європа конас. Проте Франк ані аналізує, ані обговорює, ані піддає сумніву таке потворне явище, що править йому за грізний засновок. Без дальших досліджень він відштовхується від нього, як від незаперечного факту. Мені досить цієї легковажності в самій вихідній точці, щоб підозрівати, що Франк не переконаний з занепаді Європи; куди там, він навіть не поставив собі такого питання. Він користається ним як трамваем. Загальні — це трамваї інтелектуального транспорту.

І це роблять багато людей. Передусім це роблять народи, цілі народи.

Сучасний світ являє нам картину скрайньої наївності. Коли в школі хтось повідомляє, що вчитель вийшов, хлопчишко збивають бучу і шаліють. Усі щасливі звільнитися від тиску, який чинила на них присутність учителя, скинуту ярмо правил, ставати догори ногами, відчуватись паном свого власного призначення. Та без правил, що присували їм заняття й обов’язки, хлопчишко не мають що робити, не мають серйозної праці, змістового, тяглого й цілеспрямованого завдання, і так виходить, що вони самі спроможні тільки на одне: збиткувати.

Легковажність неповнолітніх націй — справді жалюгідне видовище. Оскільки кажуть, що Європа занепадає і, отже, перестає панувати, кожна нація і наційка починає стрибати й розмахувати, стає догори ногами, або бундючиться й надувается, приираючи позу дорослої людини, яка є паном свого власного призна-

чення. Звідси картина різних „націоналізмів”, що повсюди кишать як вібріони.

У попередніх розділах я намагався оприлюднити новий тип людини, який сьогодні запанував у світі: я його назвав масою і показав, що його головна характеристика полягає в тому, що, почуваючи себе простаком, він проголошує своє право на простацтво й відмовляється визнавати вищі інстанції. Коли така ментальності переважає у межах окремих народів, то не диво, що ми зустрічаємо це саме явище, дивлячись на спільноту націй. І тут є відносно беручи, народи-маси, готові збунтуватися проти великих народів-творців, проти меншості людських племен, які зформували історію. Справді смішно глядіти, як та чи інша республічка в своєму глухому закутку стає навশиньки, ганьбить Європу і оголошує її відхід зі світової історії.

Чим це кінчається? Європа була витворила систему норм, що їх потугу й плідність довели віки. Ці норми далеко не ідеальні. Але вони без сумніву зобов’язують нас, поки не існують, чи з’являться на обрії інші. Щоб перевершити їх, необхідно створити інші. Тепер народи-маси рішили, що вже віджила та система норм, яку ми називамо європейською цивілізацією; та оскільки вони неспроможні створити нову, вони не знають, що робити, і щоб згаяти час, вони збивають бучу. Оде перший наслідок, коли хтось у світі кінчає своє панування: всі інші, збунтувавши, лишаються без завдання, без програми життя.

XV

Циган пішов сповідатись; але совісний священик перше спитав його, чи він знає заповіді Божого закону. Відповів на те циган: „Присяйбі, панотче я сі хтів навчити, та люди казали, ніби їх мають відкликати”.

Чи не є це сучасне становище в світі? Кажуть люди, що європейські заповіді вже неважні, і таким чином люди — одиниці і народи — користаються з нагоди, щоб зажити без законів. Во поза європейськими законами не було інших. Тут не йде про постання нових норм, які витісняють старі — як це траплялося раніше — чи про новий запал, який захоплює своїм молодечим полум’ям старі й літеплі ентузіазми. Це була б природна річ. В такому разі старе здається старим не через власне

завмірання, а тому, що вже існує нове, яке самою своєю новістю робить усе попереднє старим. Якби ми не мали дітей, ми не були б старі, чи старілись би повільніше. Те саме можна сказати про продукти техніки. Авто з-перед десяти років здається багато старшим, ніж локомотива з-перед двадцяти років, просто тому, що винаходи автомобільної техніки чергувалися швидше. Цей занепад, якийй походить від нового доросту є ознакою здоров'я.

Але те, що діється тепер в Європі є нездоровим явищем. Європейські заповіді втратили силу, а нові ще не з'явилися на овіді. Кажуть, що Європа перестас панувати, і не видно, щоб хтось міг заступити її. У цій частині земної кулі дозріла та форма людського життя, яка лягла в основу сьогоднішнього світу. Коли тепер заявляють, що ці народи в занепаді і їх програма життя втратила свою силу, то не диво, що світ деморалізується.

А це чиста правда. Весь світ — нації й одиниці — здеморалізований. Деякий час ця деморалізація розважає і навіть приманює. Нижчі верстви думають, що знято з них тягар. Декалоги затримують свій характер ваготи від тих часів, коли їх вирізьблено на камені чи бронзі. Етимологія слова „командувати” означає обтяжувати, класти щось у чиєсь руки. Той, хто командує, неодмінно стає обтяжливим.

Нижчим верствам цілого світу вже набридло, щоб ними командували, щоб їх обтяжували, і в святковому настрої вони заживають цей час, коли знято важкі імперативи. Але свято довго не триває. Без заповідей, які зобов'язують нас жити в певний спосіб, наше життя стає повністю розпорядимим. В такому жахливому духовому становищі знаходиться сьогодні найкраща молодь світу. Просто тому, що вона почувається вільною, нескутою, вона відчуває внутрішню порожнечу. Розпорядиме життя є більшим запереченням життя ніж сама смерть. Бо жити — означає мати певне заняття, виконувати якесь завдання, і в міру того, як ми уникамо присвячувати себе чомусь, ми опорожнюємо наше життя. Незадовго ми почуємо на нашій планеті страшний крик, який здійметься до зір, як витя незліченних пів, благаючи, щоб щось чи хтось взяв в руки владу і наклав заняття чи обов'язок.

Хай це буде сказано для тих, які заявляють нам, що Європа вже не панує. Панувати — це дати людям заняття, поставити їх на своє місце, у своє призначення; покласти край їхнім химерам, які ведуть до волокитства, пустого життя та відчаю.

Не важило б, що Європа перестас панувати, якби був хтось здібний замістити її. Але ніде нічого не видно. Нью Йорк і Москва не є нічим новим супроти Європи. Вони обидвое країни європейського засяту, які, відмежувавши від центру, втратили своє значення. Нам власне незручно говорити про Нью Йорк і Москву, бо ми не знаємо, чим вони насправді є; ми лише знаємо, що досі не сказано про них рішального слова. Але навіть не знаючи вповні, чим вони є, можна скопити досить, щоб зрозуміти в загальніх рисах їхній характер. Безперечно, обидвое належать до явищ, які я принагідно назвав „історичним маскуванням”. Своєю природою „маскування” є дійсністю, яка не є тим, чим вона здається. Її вигляд не відкриває, а приховує її істоту. Тому вона заводить в блуд більшість людей. Оминути цей блуд може тільки той, хто знає наперед, що взагалі існує така річ, як маскування. Те саме можна сказати про міраж. Знання виправляє зір.

У кожному випадку історичного маскування нашаровані дві дійсності, які покривають одна одну: одна глибока, справжня, істотна; друга позірна, випадкова, поверхова. Отож у Москві ми бачимо плівку європейських ідей — марксизму — виплеканих в Європі у зв'язку з європейською дійсністю і європейськими проблемами. Під цією плівкою є народ, відмінний від європейців, не тільки етнічною субстанцією, але — що багато важливіше — відмінний своїм віком. Це народ, який ще бродить; юнацький народ. Триумф марксизму в Росії, де не було промисловості, був би найбільшою суперечністю, яку міг би зазнати марксизм. Але такої суперечності нема, бо нема такого триумфу. Росія є марксистська більш-менш так, як німці Священної Римської Імперії були римлянами. Нові народи не мають ідей. Коли вони ростуть в атмосфері, де існує, чи існувала стара цивілізація, вони закутуються в ту ідею, яку вона їм подає. Оце маскування і його причини. Забувається — на що я вказав при інших наго-

myeariu arikchuhū amicr upozo kurtta . . .”
zuykutti, he rparkyemō it ak suhnu, wō mōe goop-
nouytusohny kuttu. Tok, posstamātonu nūtahna
nouytusohny kuttu. Tok, posstamātonu nūtahna
tpaktyehahna tleototischo-noutusohny amicry e
tue cnpaen nohokphno i celiastub i celiastub
ho-onepatunehi noeg, ahanhu. Takuu nitixit eneed-
hux poaxoxmekh i nupurip sepede cryptkrypah-
ty. Sopkema, jo ujet karsoopti tpegea sapaxayearu
pohē, ahyeanu nuthaha tleototischo-noutusohny
hamasashna, wō sepede cryptkrypahni hondihu i
Tomy eeakademō gafaputunnu ecarci nopedekru i
hux nouytusohnx goopmātū, aue he can amicr.
huky tleototischo i nouytusohnx gadeomātū pia-
etihotenehna arropayihor i taphan gopanu n metro-
tusohny kuttu he noenhua mātu enuhy hā ugo
“ . . . 3 logo nosirayi cryptkrypahni eaemo-
tusohny kuttu he noenhua mātu enuhy hā ugo
“ . . . 3 logo nosirayi cryptkrypahni eaemo-

hōo ejhichro?
i wōg posgintta Ebponi samihundocf opnajap-
oaholo uha nocrajin 3eighthai Lepkaran Ebponi,
he e heoixjhōo nēpēiyjhoi jāja joro, wōg
“ a. ” In ohebnjhñ 3ahemā, Epponecphinx hālin
soo, aha nooborinti Ebponi shantin cobe bracne
jiphin 3ahemā, he e racom tiro ujihonjōo kpn-
tarin ege: in ue cnpabri take nehre, wō Ebpo-
nphytticna jo bnxijhōi johki i noekahno sanu-
Xto xōe ynhuytin hecnimctnvhoro bngohry,

wō boas nocjazse rojorapckri skocrti.
tue he ctpakjazsa; gyjo 6 minjipho upnyekartn,
Amepnka, offepro 3aarrtare te came. Amepnka
wep Barjito phak, y cromy, “ Hobomy Birkpntti
hexojahn, y soore, wō nēpēiyjpuyo, aue te-
mojahn hapoi, 3amckorahnn hanjohrimmn bn-
uisa bikom 3a Poco. y 3arakjtn treppin, wō ue
hochi rexhikn i uparktunamy. Amepnka mōjor-
rato cratui; y kohffijhrit. Boa ue mycnts mōjor-
hag cboro ictopllo. Teneb mōhlyptca ii cintikh,
jo racjo uha. Aue Amepnka sun taphan nohn-
mocbarinti ii ha ctykgy gyjumamy, akgon ue gy-
samohi, “ texhikn ”, tak camo ak boas mōjor 6

Д-р Петро Міргук

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА

2. Програма дій

Коли хтось починає щось творити, мусить мати образ того, що саме хоче він творити і як. І що ясніший та детальніший є той образ в його уяві, то певніше йтиме він до реалізації свого завдання. Це стосується й державного будівництва. Кожен співучасник державного будівництва мусить знати, яку саме державу він береться будувати. Тому кожна політична партія чи організація випрацьовує насамперед свою програму, що й повинна бути для її членів проекцією державного будівництва за рецептою даної партії. Посідання програми ѹ як найосновніше розпрацьовання її є, безсумнівно, явищем корисним.

Тільки тут ми відразу поставимо маленьке, але зasadниче застереження.

Державне будівництво тільки умовно можна порівнювати з будівництвом в будь-якій ділянці мертвої природи. В людському житті як в індивідуальному, так і в громадському, протилежно до мертвої природи, немає правил, є тільки тенденції, подібні до правил. Але якщо ми й говоримо в якійсь ділянці людського життя про „правила”, то маємо завжди на увазі лише оті тенденції, подібні до правил, а не такі правила, як „закон” в природі. В фізиці, хемії, механіці „засади” або „закони”, справді закони, які „обов’язують”, наприклад: предмет, викинений одноразовим поштовхом вгору, підноситься рівномірно припізненим рухом і, дійшовши до зера, починає спадати рівномірно прискореним рухом на землю. Так діється в названих умовинах завжди, і так мається справа в кожному випадку „правил”, „засад”, чи „законів” у природі. Та не так є з „засадами” чи „законами” людського життя. Тут ні одне з них не є завжди однаково обов’язуюче. Замість „завжди”, при законах людського життя треба в кожному випадку говорити „звичайно”. Наприклад, коли ми подаємо як правило, що голодна людина думає насамперед про їжу, то ми розуміємо це так, що голодна людина звичайно думає, але не завжди, бо буває й інакше, при чому ми й не можемо точно визначити, коли саме буває інакше. І так є при кожному „правилі” чи „законі” людського життя.

Це явище має зasadниче значення для оцінки характеру й ролі програми. Бо з цього ясно, що, коли плян будівництва в ділянці природи спирається завжди на певних і незмінних законах, то програма, що є пляном державного будівництва, спертия на аналогічних певних і незмінних законах людського життя не може, бо їх і зовсім немає. А тому кожна програма в реалізації ставить перед реалізаторами відразу дилему: або вважати таку програму безоглядно обов’язуючим пляном будівництва громадського життя й безоглядно обтинати все, що в реальному житті буде відхилятись від передбачених „законів” чи „правил”, або вважати програму тільки проектом, перевіряючи безупинно в реальному житті кожне передбачене в програмі „правило” чи „закон” і виправляючи раз-у-раз свою програму відповідно до виявлених в житті відхилень. Іншими словами: або вважати, що люди і їхнє життя є матеріалом для реалізації певної програми, тому й безоглядно, насильно впихати їх в сконструйовані рамки суспільного життя, або вважати, що програма призначена для людей, тому треба змінити її відповідно до потреб і вимог життя.

Дилема має до вибору одне з двох. Большевики, як знаємо, вибрали перше: вони накреслили свою програмою плян марксистського „безклясового суспільства” й безоглядно прямують до реалізації того пляну, обтинаючи безпощадно все, що в реальному житті відхиляється від „пізнаних” Марксом „законів” життя, і не оглядаючись зовсім на те, що цим вони мільйони одних людей по-варварськи вимордовують, а для решти мільйонів своїх „спів-громадян” будууть замість обіцяного раю — нестерпну каторгу. Можливо, що комусь така оцінка характеру й ролі програми подобається і він, в обличчі згаданої дилеми, піде слідами большевиків.

Ми рішуче вибираємо друге. Ми вважаємо, що всякі програми мають служити добру української нації й української людини, а не навпаки. Для нас ціллю є свободний і здоровий розвиток життя української нації й української людини, а програма є лише шуканням найкра-

щих форм, які запевнили б цей свободний і здоровий розвиток.

Така постановка питання зовсім не означає, що ми відмовляємо всякого значення програмі дії в ділянці державного будівництва. Це означає лише, що ми ставимо програму щодо її характеру й ролі в процесі державного будівництва на властиве їй місце. А поставивши її на властиве місце і пильнуючи, щоб вона на тому місці завжди й залишалася, ми тим більше наголошуємо потребу якнайосновнішого розроблення її як глибоко продуманої й обоснованої проекції такої або іншої форми кожної окремої ділянки громадського життя та таких або інших форм і способів регулювання дії окремих складових сил, що діють внутрі нації.

Як кожна індивідуальна людина є, з однієї сторони, зовсім окремим явищем, іншим від інших людей, так, з другої сторони, вона є спільнотним явищем, в загальному таки подібним до інших того рода явищ. Подібно мається справа в випадку націй: кожна нація щодо своїх змагань, бажань і форм вияву має свої власні питоменості, інші, як інші нації, але разом з цим у загальному вона подібна дечим до всіх інших націй, тому здорована програма державного будівництва мусить спиратися: а) на пізнанні духових властивостей нації щодо змісту її форм організованого життя та на використанні її історичного досвіду, і б) на використанні досвіду її культурно-цивілізаційних здобутків інших народів, наскільки вони сприємливі для нашої нації.

Коли говоримо про використання досвіду її культурно-цивілізаційних здобутків інших на-

родів, то з виразним застереженням: „наскільки вони сприємливі для нашої нації”. Це застереження незвичайно важливе, і його не вільно переочувати при укладанні і реалізації програми. Буває, що й найкраща для одного народу форма організованого громадського життя, сперта на історичному досвіді і на логічній науковій аргументації про дану ділянку життя, не відповідає організаційним властивостям нашої нації і, виразно сприяючи ростові нації, застосована в нас не буде сприяти, а гальмувати й деформувати розвиток нашої нації. Отож, пам'ятаючи, що досвід і здобутки інших народів можуть стати нашому народові в дуже великий пригоді, тому нашим обов'язком є ознайомити народ з формами життя та здобутками інших народів, ми, разом з цим не смімо забувати, що в жодному випадку не вільно накидати своєму народові чужих форм життя, тільки треба ознайомити його з тими формами, її залишати йому вирішення, чи ті форми для нього сприємливі і чи вони сприятийуть його розвиткові чи ні.

Маючи все це на увазі, подаємо свої думки щодо різних проблем нашого державного будівництва. Подаємо їх не як програмові засади котроїсіз наших політичних організацій чи партій, тільки як субстрект для дискусії і розгляду порушених проблем. Нашим бажанням є, щоб висловлені тут думки стали предметом обговорення як у пресі, так і на різних сходинах. Це скерує партійно-політичну полеміку на властивий шлях і виявиться корисним для нашого народу при закріплуванні її розбудові свого державного життя.

З 20-річної перспективи ясно бачимо, що передумовою здобуття української незалежної держави є сильна політична й мілітарна організація на всій українській території та вироблення кadrів для революційної боротьби й державного суспільного життя. Інергією і найважнішим обов'язком кожного українського націоналіста, кожного українського патріота, незалежно від того, чи перебуває він на рідних землях, чи на чужині, є таку українську політичну й військову силу творити та її зміцнювати.

(Зі Звернення Проводу Закордонних частин
Організації Українських Націоналістів
в червні 1961 р.)

A. Карпович-Дубиняк

„ДЕСЯТЬ РОКІВ І ДВАДЦЯТЬ ДНІВ”

Відзначаючи 20-річчя від вибуху німецько-московської війни 21 червня ц. р. в Москві, московські імперіалісти підносили до небес „мудрість” компартії та її далекийдучі передбачення розвитку політичних світових подій, замилюючи населення очі, що розторощення гітлеризму сталося тільки завдяки „найпередовішій” марксистсько-ленінській науці про війну, большевицькій стратегії, історичному розвиткові соціалізму.

Москва навмисне промовчує сьогодні низку фактів, які незаперечно стверджують, що розвиток міжнародних подій в часи другої світової війни, зокрема ж у часи німецько-московської, відбувалися далеко не так, як нині бреше большевицька пропаганда. Тільки божевілля гітлеризму і його злочинства уможливили сьогодні дзеленівкати Москві збросю та кинути світ на поріг щохвилинного вибуху атомної війни. ССА, Англія та інші союзники чесно, твердо і непохитно виконували під час війни свої союзницькі зобов’язання і виконують їх ще й тепер. Лише завдяки цим факторам відбувається далі „історичний розвиток соціалізму” і московські агресії на цілій земній кулі.

Фашизм-гітлеризм, очевидно, треба було розгромити — це була історична конечність. Та історичною конечністю є теж потреба розгромити і знищити рідного гітлерівсько-фашистського брата — московсько-большевицький імперіалізм, його сучасного надхненника — московську компартію і поставити москалів на належне їм місце. Мусимо ще раз отверто заявити, що в часі союзу з Москвою альянти, в перебігу німецько-советської війни, нарobili дуже багато помилок, за які сьогодні вільний світ гірко платить. Це нині знають і самі альянти, та виходить, що історія не навчила їх деяких речей. Якщо розглядати тверезо цілий комплекс гітлерівсько-московської війни, треба ствердити, що навіть у квітні 1945 року, коли советські збройні сили наступали вже на Берлін, німецькі війська були здібні розгромити Москву під Берліном і відкинути червону армію знову за Волгу, якби...

Та краще подати низку цікавих фактів з таємниць другої світової війни, які знаходимо в

щоденнику німецького грос-адмірала Деніца в його книжці п. з. „Zehn Jahre und Zwanzig Tage”, K. Denitz, Bonn, 1958.

У квітні 1945 року між Гітлером та його найближчим співпрацівником Керстеном відбулася отверта розмова, в якій були заторкнуті питання, чому Німеччина зазнала поразки в війні. „Ми нарobili багато дуже серйозних помилок, пане Керстен, — сказав шеф гестапо. — Коли б усе повернути назад, багато речей я робив би зовсім інакше. Та... сьогодні вже дуже запізно...”

— Так, не тільки „дуже запізно”, але й неможливо направити злочинів, заподіяних світові гітлеризмом. Поневолені Москвою неросійські народи залишаються далі в московсько-большевицькому ярмі, зміщеному гітлеризмом. Виграли москалі-поневолювачі, а вільний світ стойть далі перед загрозою нової війни, яку так або інакше розв’яже гітлерівський брат — московський імперіалізм.

Однаке досвід історії неодноразово показав, що зроблені в минулому помилки не вільно повторювати в майбутньому! Те, що гітлерівці одержали по заслузі, не підлягає сумніву, але ще й до цього часу по заслузі не одержали їх спільні — московські большевики. Сучасний розвиток міжнародних подій розвивався б іншим шляхом, якби союзники Москви прийняли були однобічну капітуляцію німців на західному фронті.

30 квітня 1945 року німецький грос-адмірал Деніц телеграфував до гавляйтера Гамбургу Кавфмана: „Нашим головним завданням під сучасну ситуацію є врятувати німецьку державу і німецький нарід перед росіянами. Центр найтяжчої боротьби перебуватиме на східніх теренах Німеччини. З військового боку будуть вжиті всі заходи, щоб зупинити наступ росіян під Меклембургом або затримати їх для уможливлення німецьким військам відступити на Захід”.

23 квітня 1945 року Гімлер мав розмову з графом Бернадотом, членом королівської родини невтральної Швеції. Він казав до Бернадота, що німці готові визнати себе переможеними перед західними державами і просив передати

це генералові Айзенгаверові через уряд Швеції. Перед росіянами він капітулювати не хотів. Німецька армія мала воювати проти них аж поки їх не переможе або до того часу, коли фронт західних держав заступить німецькі війська. („Мемоірс офф Вальтер Шелленберг”, Нью Йорк, 1956).

Але граф Бернадот, відповідальна керівна особа шведського Червоного Хреста, ще перед згаданою розмовою, відповів Шелленбергові, співпрацівникові Гімлера, на попередні гімлерівські заходи щодо капітуляції таке: „Райхсфюрер, пан Гімлер, абсолютно не здає собі справи з реальністю сучасної ситуації, серед якої він зараз перебуває. Гімлер не надається до переговорів з союзниками. Західні держави з ідейно запеклими нацистами не бажають розмовляти”.

Серед частини тогочасного гітлерівського оточення були досить поважні опозиційні наставлення щодо божевільно-дурної політики Гітлера. Супроти Росії вони були стовідсотково однозідні з плянами Гітлера, Гімлера, Гебельса, Герінга. Після перемоги гітлеризму над Москвою не було й мови про розподіл СССР на його складові самостійні, національні держави. „Новою” Росією — СССР — за плянами Гітлера мали керувати московські єдинонеділімці, незалежно від свого партійного забарвлення: большевики, солідаристи, білоармійці й інші. („Дас іст егаль!”). Начальниками мали б і далі бути москалі. Але щодо плянів Гітлера загарбати держави Західньої Європи, то опозиція була гостро наставлена проти. До такої опозиції належав і грос-адмірал Деніц. Впрідовж дуже короткого, бо 20-денноого урядування на посаді голови німецького уряду Деніц дуже багато прикладав зусиль, щоб урятувати Німеччину від московсько-большевицького загарбання, уникнути сучасного розподілу.

„10 квітня 1945 р., — пише Деніц у своїх спогадах, — наступ американських військ на терени середущої Німеччини значно сприяв соєтській армії прорватися до середній течії Одри біля Кюстріна та Франкфурту. Створилася величезна загроза розрізання Німеччини на дві частини — південну й північну. Росіяни спрямували головний удар на Берлін.

Я одержав з Райхсканцелярії окреме персональне зарядження, яким до моїх рук переда-

валося команду влади в північній Німеччині. Практично це означало, що я уповноважений був вирішувати всі питання, які торкалися цивільного населення. У зарядженні зазначалося, що військово-оперативні накази видаватиму я, якщо Гітлер із своїм оточенням зникнуть десь за межі північних теренів Німеччини. Для вирішування цивільних справ на суходолі мені було призначено в допомогу гауляйтера Вегенера, а для військових дій — генерала Клінцеля. Я переїхав до Пльону (Гольштайн), де докладно і всебічно розглянув сучасну воєнну ситуацію. Висліди аналізи переконали мене, що виконувати накази верховного головнокомандувача німецькими військами Гітлера захищати далі північ Німеччини політично і стратегічно тимчасово не мало сенсу й ніякого глупду.

23 квітня я запросив гауляйтерів областей Мекленбурга, Шлезвіг-Гольштайну та Гамбургу до себе на нараду для обговорення дальнієї співпраці. Однаке на нараду прибуло тільки двох, а гауляйтер Кавфман (Гамбург) не прибув. Згодом стало відомо, що він відбував розмови про сепаратну капітуляцію Гамбургу, що збігалося із моїми плянами. 30 квітня я одержав телеграму від Кавфмана. Відповів йому того ж таки дня. Гітлер власною політикою довів Німеччину до катастрофи. Центр боротьби треба пересунути на східні терени Німеччини. Я вживатиму всіх заходів, щоб зупинити наступ росіян під Мекленбургом або затримати їх для уможливлення німцям відйти на захід”. Завдання військового командування в районах північної Німеччини я передумав до кінця ще 23 квітня. Гітлер вирішив залишитися в Берліні, а головне верховне командування перенеслося з Берліну до Рейнсберг. Оперативне керівництво військами на північних теренах Німеччини й далі перебувало в руках ОКВ — генерал-фельдмаршала Кайтеля та генерал-полковника Йодля. (ОКВ — штаб верховного командування вермахту. — К.-Д.).

28 квітня я прибув до штабу ОКВ (Рейнсберг), де зустрівся з Гімлером. Цей запитав мене, як я розглядаю сучасну ситуацію? Я відповів йому відверто, що Гітлера треба було давно вже усунути. Сучасним головним питанням є — уникнути хаосу, щоб не збільшувати залівого пролиття крові. Очевидно, Гімлер повідомив

Гітлера про мої висловлювання про його особу. Але, як мені стало відомо, фюрер не вірив Гімлерові, що й урятувало мою особу.

Нарада в ОКВ переконала мене, що про єдність гітлерівського уряду не може бути й мови. Адже неможливо керувати державою, перебуваючи ізольованим у берлінському бункері. Хоч бункер і мав ще телефонний зв'язок. Та що з того? Ще додатково був мною зорганізований зв'язок, який здійснювався однією ділянкою зв'язку військово-морської флоти, що вживав нікому невідомий спосіб шифрування. Отже відомості, одержувані через той зв'язок, були цілком надійними. Та перебуваючи в бункері, Гітлер був стовідсотково позбавлений можливостей одержувати потрібні відомості, на підставі яких міг робити аналізу зовнішніх подій у світі. Треба було бути тільки божевільним, щоб до такого додуматися.

Герінг, якого Гітлер призначив майбутнім головою німецького уряду, перебував на півдні Німеччини. 23 квітня я одержав з Берліну повідомлення, що райхсмаршал Герінг організував проти Гітлера змову. Фюрер усунув його з усіх посад. Головнокомандувачем німецького летунства на місце Герінга призначено полковника фон-Грейма...

Тепер я зрозумів, що кандидатура Герінга на голову майбутнього уряду відпала. Взагалі, я давно перестав вірити в можливість створення єдиної влади в Німеччині. Мені залишилося одиноке — наскільки дозволить ситуація — військово-морською флотою рятувати населення, яке перебуває на східних теренах держави. Це єдине завдання, що мало здоровий політичний і військовий зміст.

30 квітня я одержав шифровану морським кодом радіограму з імперської канцелярії: „Розкрито нову змову. Ворог повідомив через радіо — Гімлер за допомогою Швеції провадить розмови про капітуляцію. Можливо, це московська провокація, але радіонадавання альянтів це підтверджують. Фюрер вирішив покластися на вас, щоб супроти змовників ви діяли близкавично і твердо. Борман”.

На перший погляд це повідомлення було, здавалося мені, як у той час говорили на флоті, „дикою качкою”. Для мене важним були не гітлерівські переговори, але збереження в Німеччині і військах порядку. Крім того, що зна-

читъ діяти „бліскавично”, коли Гімлер диспонує великими поліційними збройними силами і організаціями есесівців? Я таких сил не мав. Зрештою, ніякої рації не було перешкоджувати йому провадити такі розмови. На мою думку, краще буде кинути збройні сили поліції та есесівців на противосковський фронт...

Тому я вирішив йти дипломатичним шляхом. Запросив Гімлера зустрітися зі мною. Мені було треба конечно дізнатися про його наміри. Ми домовилися про зустріч в одній поліційній касарні Любека. Опівдні, перед моїм від'їздом на зустріч, до мене прибув начальник оперативного управління ВМС (військово-морських сил) адмірал Майзель і гауляйттер Вегенер. Вони були стурбовані моєю безпекою, бо Гімлер був здібний на все.

Майзель запропонував призначити для охорони моого штабу в Пльоні капітана флоти 2-ої ранги Кремера з його командою підводників. На це я дав згоду.

У поліційній касарні Любек зібралися, як мені здавалося, всі начальники есесівських організацій, яких Гімлерові повелоя викликати. Досить довгий час він мене не приймав, напевно навмисне, щоб переконати мене, що головою уряду Німеччини є він — Гімлер. Під час зустрічі я запитав його, чи відповідає правді вороже повідомлення про те, що він через графа Бернадота намагався налагодити зв'язки з ворогом? Гімлер відповів — це неправда! Розлучилися ми тимчасово мирно... Що Гімлер мені брехав, — це я знов.

30 квітня о 6-ї годині вечора я повернувся до Пльону. Тут мені вручили радіограму, зашифровану спеціально морським кодом і надану з берлінського гітлерівського бункеру. „Райхсмаршала Герінга фюрер усунув з його посад. Фюрер просить вас взяти на себе обов'язки голови уряду. Від цього моменту вам належиться вживати всі заходи, які вимагає сучасна ситуація. Борман”.

Ознайомившись із змістом радіограми, я ані секунди не захитався перед обов'язками, покладеними на мене радіограмою. З національної рації рятування Німеччини, в обличчі грізного східного ворога, я змушеній був розпочати рішучі дії. Центральний уряд Гітлера більше не існував. Над країною зависла грізна небезпека. Коли б я відмовився, Німеччина в той

час не мала ні одної людини, яка здійснювала б єдине керівництво. В підпіллі ворушилися антинімецькі большевицькі сили, які прямували до захоплення влади й перетворення країни на „советську республіку”. В багатьох прифронтових районах війська почали б стихійно здаватися в полон, інші армійські групи воювали б до переможного кінця. Могло б відбуватися разом одне й друге. Це викличе розклад армії, самовільне залишення фронтів, братобивчу війну, загальне безладдя. Справи склалися так, що вимагали негайних і рішучих заходів. Та перед тим мені обов'язково треба було вияснити настанову Гімлера. Ситуація вимагала усунення цієї небезпечної людини, бо справа полягала не в переговорах про капітуляцію, а в іншому. Він поводив себе далі як голова гітлерівського уряду, хоч про зміст радіограми знов. Він всюди диспонував ще установами влади. Не могло бути навіть і думки про співпрацю з ним. Я не бажав, щоб на мене відбувався будь-який політичний тиск. 30 квітня вечером, після одержання радіограми, я доручив своєму адъютантові запросити Гімлера на негайну розмову і прибути до Пльону. Він телефонічно відмовився. Лише коли я особисто недвізнично підкresлив в телефонній розмові потребу негайної зустрічі з ним, Гімлер погодився. Опівночі він прибув до моєї кімнати в супроводі 6 озброєних офіцерів-есесівців.

При цьому був присутній мій ад'ютант Людде-Нейрад. Запропонувавши Гімлеру стільця, я зайняв місце за письмовим столом, на якому, під паперами, лежала в бойовому поготівлі пістоля. Подібного в своєму житті я ще ніколи не робив. Але ж я не міг передбачити, як і чим скінчиться наша зустріч.

— Прошу вас, перечитайте! — передав я Гімлеру радіограму, слідуючи за його обличчям. Читаючи, Гімлер не приховував замішання і розчарування. Він зблід, і я завважив, що його сподівання зазнали катастрофи.

Ознайомившись з радіограмою, Гімлер підвівся з стільця і, вклонившись, промовив:

— Отже, в такому випадку, дозвольте мені бути вашою правою рукою в новому уряді!

Я пояснив йому, що це неможливе, тим більше, що для його особи в новому уряді ніякої посади не існує. На тому наша розмова скінчи-

лася. О першій годині ночі Гімлер залишив мене...

На душі полегшало. Однаке, певності ще не було в тому, що найближчими днями він не вжис якихось заходів, спрямованих проти моїх урядових заряджень. Та все таки, справа поки що відбулася без ексцесів, яких я так боявся.

Тієї ж ночі генерал-фельдмаршал Кайтель та генерал-полковник Йодль одержали наказ прибути до мене. Для здійснення конче потрібних заходів, я мусів особисто й негайно знати всю воєнну ситуацію і перебіг фронтових дій.

Ранком 1-го травня одержано з канцелярії Гітлера другу радіограму: „Ви є від цього часу головою уряду. Найближчими днями прибуду особисто. На мою думку, до того часу потрібно стриматися від широкого оголошення. Борман”.

З радіogramами я зрозумів, що Гітлер вже не живе.

Того ж таки дня я видав наказ вермахтові: „Головство уряду і верховне головнокомандування всіми збройними силами Німеччини я взяв на себе. Фюрер поклав на мене обов'язок бути найвищим зверхником в новому уряді Німеччини. Боротьба проти большевиків продовжується далі, бо потрібно врятувати від большевицького ворога діючі на фронтах війська та сотні тисяч родин у східній Німеччині”.

Декілька днів перед цими подіями мене відвідав міністер фінансів граф Шверінг-Кроцинг. Ми обговорили загальний важкий стан Німеччини. Його тверезі міркування і ясність розуміння ситуації ще раз підтвердили мої переконання, що майбутнє Німеччини пов'язане із Західною Європою. Обидва ми були переконані про потребу впертої боротьби з большевиками.

(Далі буде)

АНГЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ КОРАБЛЬ

Хоч „бути на морі” є фраза, яку вживають не-моряки на те, щоб відзначити несталість щодо цілі та відсутність напряму, то треба признати, що ми люди суходолу мусимо навчитися двох речей, коли ми на морі. Перша: моряк не плюс на долівку, скріплюючи в такий спосіб самоконтролю й заощаджуючи комусь непотрібної праці. Друге: не говорить до людини при кермі, щоб вона могла всю свою увагу присвятити своєму завданню й так скріпіти правдоподібність, що корабель припливе до цілі або близько до мети. В державних справах, вибрали людину до кермі, ми робимо все, щоб забрати йому час і відтягнути його увагу, щоб він не мав часу застановитися, куди він прямує.

(З промов лорда Балдвіна).

CAMERA OBSCURA

Я запишуся в росіяни, коли мені хтось із дикою бавмської братії доведе, що Москва, а потім Росія, не обдерли Україну, як „ліпку”, приспавши її „возсоєднітельним” московським ладаном. І вони це так майстерно („без сучка і задарінкі”) робили, що нарешті Україна з гospодині у власній хаті в наймичку московську обернулась!

Скажіть мені „дорогенькі братики” (щось від старозавінного мотива про „брادرство”¹⁾) синів Адамових), що це неправда! Скажіть мені, росіяни різного походження (в тому й українського a la Косач чи Ногай), а зокрема ті від московського пенька, що залишилося напровесну 1917 року від Переяславської Умови з 1654 року, коли Україна на чолі з гетьманом Богданом, шукавши виходу із скруті, ввійшла в союз з московським царем на точно означених на папері (див. „Основні Закони Російської Імперії”²⁾) основах?

„Рожкі да ножкі”!

Не тільки м’яске, а й кісточки³⁾ стравили москвини. Тарас Шевченко у пророчій візії передбачив жахливий день, коли „Окрадену”⁴⁾ зі сну збудять.

Так і сталося.

Під рев гармат і блиск революційних вогнів прокинулась Україна і рвучко простягла руки до келиха з живою водою, з тою Правдою, що за неї так тужив Тарас...

Але необачна одержала „правду”.

Не в тім’я битий москвин враз похопився, що це не переливки, що наймичі ще забандюриться знову господинею стати, похопився, що ви пробуваний віками ладан геть чисто вивітрив і перестав „возсоєдніти”, тай поквально підсипав до келиха марківського декихту-опіуму з ленінської аптечки, декихту, в якому майстерно перемішано Правду Шевченка з „Правдою” кремлівського виробу. Вихилила спрагла Україна необачно до dna той келих і... знову заснула...

1) Так завдали сузальці з владимірцями (батьки пізнішої Москви) під проводом Андрія Боголюбського в 1169 році.

2) Т. Шевченко: „Розрита Могила”, „Великий Льох”, „Суботів”...

3) Т. Шевченко, „Однаково мені”.

Ось так і досі Україна наймичкою в безверхій, своїй-несвоїй хаті під московським доглядом гарує.

**

„Бували війни й військові свари:
Галагани, і Кисілі, і Коchубей-Ногаї,—
Було добра того чимало!
Минуло все, та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба”.

(Т. Шевченко, 26. II. 1860)

Це до альбому пропагаторів концепції „Союзу трьох Русей”. Кожна річ має свій час і місце. Так і тут: не час і не місце висувати тепер ту концепцію В. Липинського, який поставив тезу про примат політики внутрішньої перед зовнішньою. І це зрозуміло, бо недавній досвід наш вчить, що найліпша для нас зовнішня конюнктура не може дати нам здійснення наших заповітних мрій, якщо ми внутрішньо не готові ту зовнішню конюнктуру з успіхом для себе використати. Це значить, коли наші внутрішні сили відповідно не зорганізовані й повністю не змобілізовані. Проречисто про це говорить 1917-1918 рр. Тоді, замість змобілізувати наші сили під державно-національним стягом, наша провідна верства змобілізувала й розгойдала соціальні апетити ширших мас населення. Висліди відомі. Найвищу мету нашої внутрішньої політики визначає В. Липинський такими словами:

„Ідея незалежності і суверенности Української Держави стає вже чимраз більше життєвим фактом. За свій гріх проти цієї ідеї заплатило в 1918 р. хвилевим упадком відроджене гетьманство. Хоч цей гріх мав навіть за собою поважні тактичні причини міжнародного характеру. І це найкращий доказ, що в теперішній стадії нашої національної свідомості неможливо помислити собі існування Українського Гетьманства, як форми несуверенного, залежного існування Нації. Бо Гетьманство під чужим протекторатом це вже пройдена нашою нацією, це вже усвідомлена собі стадія життя, це вже випробувана форма нашої національної традиції, і при тім, це форма, що в житті нації себе не

оправдала. Вертатися до неї — це значить іти назад, творити шкідливу реакцію. В боротьбі за життя та існування неможна безкарно задержувати те, що для існування власне показало себе небезпечним і шкідливим". (В. Липинський, „Листи . . .”, Розділ II, Лист 5).

Ця теза зумовляє й обмежує в часі згадану напочатку концепцію „Союзу трьох Русей”.

Отже цілковито ясно: насамперед реалізація української незалежної держави, її стабілізація, а аж тоді ті чи інші кроки в зовнішній політиці.

До речі, слід розрізнати нарешті зasadничі тези, що належать до групи „*Sine qua non*”, від концепцій, що належать до групи „можливостей”. Концепція „Союзу трьох Русей” — це ніяка догма. В. Л-ий зумовляє такий „Союз” наявністю монархічних держав. Але може бути монархічна Україна, але не бути монархічної Москви. Як тоді бути? Сидіти над морем і чекати погоди?

Чи не бажають актуалізатори тої концепції заколисати, приспати увагу сучасних українців візію майбутнього на мотив „Де згода в семействі” й тим відвернути їх від чергових, часових завдань зasadничого характеру?

Несвоєчасність актуалізації цієї концепції мені нагадує господиню, що частує своїх гостей морозивом перед селедцем. І чи не має на меті актуалізація тої концепції зречення від вищепереданої тези В. Липинського про кінцеве завдання нашої внутрішньої політики, услужне (*sui bono?*) капітулянство, це значить — зсування по лінії пайменшого опору, себто — гріх супроти заслуженої тези про змаг у лінії найдужчого спротиву, про похід *per aspera ad astra?*

„Остались шашелі: гризуть, жеруть і тлять . . .”

ЮРІЙ ТИС: НА СВІТАНКУ (біографічна по-

вість з життя Марка Вовчка). Літературна й мовна редакція: Ст. Риндик та І. Боднарук. Тверда оправа в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мощинської. Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго, 191, 8° (18,5 × 13,5), 404. Друкарня Видавництва Миколи Денисюка. Тираж 3.000 прим. Ціна 4,50 дол.

Ворог людського роду

(За *Нью-Йорк Таймс-ом*)

Ми ніколи не захоплювалися поважним щодо об'єму та досконалого розбудованим щодо мережі співробітників „Нью-Йорк Таймс” головно через те, що так, як колись казав поет Словацькі „в тій святині бракує Бога”, тобто в згаданому щоденнику чи боялися чи не вміли „ставляти крапок над і”.

Але цим разом, мабуть, вже надоїло і об'єктивному „Нью-Йорк Таймсові” і він вмістив в недільному числі (10 вересня 1961 р.) передовицю п. н. „Ворог людства”, що її вільний переклад даємо до рук наших читачів.

„Людство і наше покоління дожило до незвичайного перехрестя в цілій історії. Ми сьогодні знаємо, що саме є нашим найбільшим ворогом. Це не є хвороба. Ним не є голод. Ним є атомна зброя, яка у війні може повністю знищити нашу цивілізацію.

Далі ми знаємо, які саме люди є найбільші вороги всього людства. Ними є ті, які пруть до атомної війни як способу задоволити їхні прагнення. Між ними мусимо вичисляти Нікіту Хрущова, як довго він упирається при своїй політиці відновлення атомних вибухів.

Президент Кеннеді і прем'єр МекМіллен пропонували русському лідерові згодитися на постійну заборону нуклеарних вибухів. Він відповів тим, що став випробовувати атомну зброю і продовжує це робити далі.

Чого хоче Хрущов? Він хоче продовжувати наземні випробування атому так довго, доки кожне питання між великорідженнями буде полагоджене. Він намагається зміцнити атомні зброєння СССР настільки, щоби Росія могла володіти цілим світом або щоби вона могла продиктувати умови капітуляції.

Західні альянти не можуть послухати диктату Хрущова, незалежно від того, який великий ризик це означало б.

Годинник часу б'є останні хвилини. Ми мусимо відважно зустріти нашого ворога з думкою не тільки про сьогодні, але про майбутнє нашої раси”.

**ПРИДБАЮЧИ КНИГУ, ПОМАГАСТЕ
ШИРИТИ ПРАВДУ ПРО УКРАЇНУ В СВІТІ!**

Проф. д-р В. Орелецький

ШВЕДИ ПРО БІЙ ПІД ПОЛТАВОЮ

(Продовження з попереднього числа)

Дальший розділ п. з. „В Канаані” починається цитатою з щоденника шведського четаря Андерса Пільстрема, з якої виходить, що Україна зробила велике враження на шведів. „В цьому краю лише рівні поля, а нема лісів, хіба малі кущі вербної лози, з якої будують доми. Це край у мирних часах дуже гарний, в ньому росте багато ячменю, жита, пшениці, вівса, льону, конопель і тютюну побіч усього іншого. Тут є багато меду і гарної, добре годованої худоби, так що цей край можна називати без пересади Канааном”.

Далі автор зупиняється над зв'язками Швеції з Україною перед Карлом XII і стверджує, що ще за великих днів короля Густава Адольфа між обома народами були політичні зв'язки. В той час Україна належала до Польщі, але вона ніколи не була вдоволена своїм державним зв'язком з Польщею. Українські селяни втікали від польських магнатів у вільні й родючі степи і пробивалися аж до запорізької кріпости, над Дніпром. Життя запорожців можна студіювати з великою користю для себе в гарному історичному музею в Києві. Був це войовничий народ з такими ж начальниками, які займалися побіч риболовства та полюванням також походами на турків і кримських татар. У Стокгольмському воєнному архіві заховалася до сьогодні мапа з 1650 р. На закруті Дніпра, недалеко порогів, зображена твердиня Кодак, яку збудували польські королі, щоб перешкодити козакам плавати здовж Дніпра і нападати на турецькі території та викликувати війни між Польщею й Туреччиною. Але тут виявилося, що ріка була дуже небезпечна, тому поляки мусіли з кожним конвоєм посылати 5.000 вояків, щоб привезти до Кодаку харчі. Згодом Кодак був, як і всі інші місцевості на південні від Києва, у руках козаків.

Запорожці підтримували своїх українських земляків в боротьбі проти польських дідичів, тому вони були чудовою точкою опертя для шведів, якщо йшло про те, щоб тримати поляків в руках. В 1654 р. відійшла Україна до Росії, але шведи і далі заохочували волелюбних козаків проти московської потуги. Коли Петро I накладав під час війни проти Швеції що раз більші тягарі на населення, постав знову неспокій серед українських козаків. Їх гетьман, старий і хитрий Мазепа, хотів використати шведів, щоб примусили царя до уступок, але скорше, ніж він думав, появився король Карло на границі України і Мазепа не мав іншого вибору. Його посол стрінув у Панурівці короля, а в місцевості Горкі з'явився і сам Мазепа. Лише дві тисячі запорожців прийшло з ним. Це був поганий знак, але це мало цікавило рядовиків, які нарешті дочекалися передишкі по стільки клопотах під час походу.

Нарешті армія могла на Україні, після чотиримісячного голоду, наїстися досита. Ще в своїх старих літах

міг пригадати собі один старшина Карла XII список страв з осені 1708 р.: хліб, мед, горілка, свіже м'ясо, овочі, кримське та волоське вино і ще дещо. Автори щоденників, які заховалися до наших часів, дотепер займалися лише труднощами під час походів та турботами щодо прохарчування, тепер же мали час також поцікавитися красм та народом, серед якого перебували. Далі автор подає опис сучасної України.

„Край є рівний, а поля гладкі, як море”, подає один з цих щоденників. „На Україні не можна знайти ані одного каменя що є дуже дивним”. Ці слова ще й тепер є дійсними, — подає від себе Оберг, бо на летовищі в Києві він причалив прямо на рівнині. Головна дорога між Києвом та Харковом є асфальтована, але всі інші шляхи до поодиноких місцевостей та малих сіл розбігаються по рівному полі. Всюди бушували тут бої ще від тих часів, коли слов'яни перший раз зняли цей край, але добра земля покрила всі їх сліди”. „Тут знаходиться місце бою під Лубнями”, звертаємо увагу провідник, і я собі пригадую, що тут були в першій фазі останньої війни німці... однак нічого не осталося по цьому бою: жадні пам'ятка ані жадні камінь над поляглими. Лише однією місце бою на країні ще живе і є у пошані: це Полтава, куди я якраз прямую”.

„Жінки носять капелюхи, плоскі як таріль, які прив'язують довгою хусткою. Їх вбрання є многобарвне, прилягає до тіла і відображує фігуру. Українська народня ноша ще затрималася у певній віддалі від Києва, куди „Інтуріст” мусить возити чужинні делегації, але ця гарна народня ноша помало щезає”. По рівнині і шляхах бачив Оберг щоденне у більшості сіре вбрання. Український степ був напевно більше кольоровитий і веселий за часів Карла XII як тепер.

Найбільша різниця між учора а сьогодні в Україні, це безперечно механізація у хліборобстві. Однак автор констатує, що аграрна революція не дуже змінила загальний вигляд українського краю. Малі, добре заховані селянські подвір'я з біло помальованими стінами з глини та солом'яними дахами (стріхами) все ще розкинені по більших селах. Войни Карла XII мусіли себе почувати як дома у цьому селянському краю, Україні.

Села лежать дуже віддалені один від інших. Там далеко по безконечній рівнині видно сілуєти чорних точок на горизонті, а аж як вони встануть, видно, що це є мушки. Жадній пліт, ані лісок, ані горбочок не закривають виду. Все тут є лише рівнина. Череди худоби різних барв пасуться по пасовиськах, де ввесе час вони є під доглядом пастухів, які читають книжки. Один раз побачив я хлопця на коні, який доглядає свою овечу череду неначе ковбой у фільмі. Худобу бачив також по неглибоких річних коритах — здивовано констатуємо, які малі і мочаристі вони є, Псіол, Ворскла і всі інші українські ріки, які зв'язані тісно з нашою історією Карлових часів. Лише Дніпро, який

є чарівний так у природі як і у фантазії, робить тут віймок. Вечером гонять худобу по довгій дорозі аж до села, щоб її доїти. Це виглядає до певної міри бути непрактичним, однак автор бачив дуже рідко спеціальні установи для доєння по широкій українській рівнині.

Кожне село має багато робітників, що є гайнуванням робочою силою, як це було у старовинних шведських селах. Молоді і старі працюють здебільша косами та граблями. Деколи бачив Оберг' групи по п'ятьдесят жінок і молодих дівчат на полях. Не є це приємно бачити жінок при різного роду тяжких працях. Тут і там поправляють вони шляхи, а коли приблизається до них, то можна бачити жінки з хустками на голові та повіваючими суконками. Ці жінки ставлять каміння і ляють асфальт разом з мужчинами по шляхах.

(Закінчення в наступному числі)

ЗА ГАСЛО Т. ШЕВЧЕНКА В ЛЯРУСІ

Шевченківський Комітет у Бельгії звернувся до Дирекції Ляруса в Парижі з проханням включити в наступних виданнях гасло Т. Шевченка.

Як відомо, малий Лярус є настільною книгою усіх студентів і інтелектуалів романського світа, бо крім словника містить у сконденованій формі історію, географію, літературу й культуру усього світу. Ним користуються також редактори й видавництва при укладанні нових енциклопедій. Він перевидається кожного року великим тиражем. На жаль, у ньому немає гасла про Т. Шевченка. Включення в цю працю гасла про нашого поета, дозволило б у великий мірі внести Т. Шевченка до західних енциклопедій.

Тому Шевченківський Комітет у Бельгії звертається з проханням до Шевченківських Комітетів у інших країнах та до наших видавництв надсилати на адресу Дирекції Ляруса свої публікації про Т. Шевченка в усіх мовах, переклади його віршів, портрети, відзнаки, марки, запрошення і програмки академій, каталоги виставок і т. п.

Дякуючи за співпрацю, остаємо з глибокою пошаною

Адреса:

La Direction du Petit Larousse
17, rue Montparnasse, Paris.

За Шевченківський Комітет:

о. Митр. Прот. І. Бачинський, Голова Г. Ощипко, Секретар

ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС НА ПОВІСТЬ ПРО СЛУГУ БОЖОГО МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Головна Управа Асоціації Української Католицької Преси, за відомом і згодою Постулятора Beatiificationного Процесу, о. д-ра М. Гринчишина, ЧНІ, проголосує літературний конкурс на повість про життя й діяльність Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького на таких умовах:

1. Повість може охоплювати цілість або частину життя й діяльності Митрополита.

2. Твір повинен бути побудований за правилами конструкції біографічних повістей і в своїй основі й цілості повинен бути згідний із зasadами Христової моралі та християнського світогляду.

3. Розмір твору: 15 — 20 аркушів друку (не більше як 320 сторінок).

4. Реченець надсилання рукописів до 31 грудня 1963, на адресу:

Dr. Gregory Luznytskyj
1427 W. Cayuga St.
Philadelphia 40, Pa., U. S. A.

5. Надіслані твори мають бути підписані гаслом, а до манускрипту треба долучити запечатану коверту з правдивим прізвищем автора й докладну адресу.

6. Рукопис у двох примірниках можна писати рукою, але чітко, з інтерлініями і тільки на одній сторінці, хоч краще писати на машинці.

7. Право друку залишається за автором.

8. Нагороди: перша нагорода 600 доларів, друга 400 доларів.

9. Склад жюрі: о. проф. Н. Кушнірик — представник Постулятора, проф. В. Радзікевич — голова, д-р Г. Лужницький — секретар, д-р В. Лев і д-р П. Ісаїв — члени.

10. Нагороджені рукописи (один примірник) залишаються власністю Асоціації Української Католицької Преси, а ненагороджені, на бажання авторів, можуть бути їм повернені.

Філадельфія, 22 липня 1961

Д-р Лев В. Мидловський
голова

Микола Вайда
секретар

З ЛИСТИВ ДО РЕДАКЦІЇ

Від Генерального Штабу Генерал-Полковника п. Шандрука ми одержали листа, в якому він був ласкавий повідомити нас про нові статті, що їх Він приготовив для нашого місячника.

„За тиждень зможу закінчити їх. В цьому місяці (вересні) вже й так не піде, але зате будете мати до жовтневого числа. Дякую дуже за Ваш „Вісник“ — безперечно найцікавіший місячник в нашій мові у ЗДПА.“

З правдивою пошаною

П. Шандрук

П.С. Дякую за чужомовні матеріали. Поверну враз зі статтею,

П. Ш.

ЗБІРКА КОЛЯДИ НА ВІЗВОЛЬНИЙ ФОНД В 1961 Р.

ЧЕСТЕР, ПА.

(Продовження)

По \$2.00: Петрик В., Малецький, Песик, Габаль П., Личак І., Коретка О., Ярема, Кіт, Страй М., Рудницький, Нодис Кароль, Янола Юлія, Пшеничняк, Бец Міх., Процишин І.

Листа ч. 1023 — збірщик Валовський Михайло.

\$20.00 — Кірік Петро.

\$6.00 — Горпинка А.

По \$5.00: Валовський М., Барило Л., Романовський, Міщук, Галин, Жук О., Таневска, Стажів.

\$3.00 — Тантюк О.

По \$2.00: Слизик М., Вернига О., Кушнір, Куріменник І., Тикало В., Кошман І., Бойчук Гнат, Молданів Д.

По \$1.00: Галип Д., Чуприна М., Романов Ф.

Листи ч.ч. 1027 і 1028 — збірщик Марусяк Андрій.

По \$5.00: Марусяк Андрій, Роман Михайло, Курчаба Вол., Фурчак І., Солонинка А., Гасин І., Гакулин, Мірчук П., Штогрин Т., Палко І., Лазовський Ю., Данків І.

По \$3.00: Слободян С., Гридза І., Тимкевич Т., Бухней Н., Вас Ю., Брицький А., Пліш П., Партика В.

По \$2.00: Фіцяк Д., Максим І., Савка П., Савірка К., Цюпак М., Лопушанський М., Олексів М., Кобрин М., Гельо П., Віктор Д., Качмар Т., Паславський І., Треннич Т., Бунь Е., Шийка П., Сіялко, Яворський В., Мречко, Кузьм'як В., Стебновський, Яворський П.

По \$1.00: Мокрицький М., Шагала С., Василенко, Баран К., Гуцуляк І., Данилів Вадим, Гладчук, Карпен І., Гучко П., Слободян В., Феснак П., Цвяк К., Баран П., Нанашико М., Закалюжний.

Листа ч. 727-728 — збірщики: Семків та Мединський, Осередок СУМА ім. Крут.

ГЕМОНД, ІНДІЯНА

Листа ч. 729 — збірщик п. Лущак Іван.

По \$10.00: Лущак І., Петрина Г., Пилипчак С., Кушнір В.

По \$5.00: Луців М., Ізак С., Юзько І., Луцік О.

По \$2.00: Шуя В., Возняк М., Шевців В., Петрик І., Урядко М., Юзьків І., Грицак А., Залуцький О.

По \$1.00: Залуцький С., Міленський І., Василівський В., Дутчак В., Криса І., Білик М., Дутчак В.

ЧІКАГО, ІЛ.

По \$10.00: Джус П., Фицуляк І.

По \$5.00: Мединський С., Мікитин В., Павленко П., Шарій О., Павленко П., Дмитрів В., Петрущак І., Стебельський М., Івахів М., Яруняк М., Василів І., Ярема О., Єдліцький М., Галан О.

По \$4.00: Жеребній І., Грод І., Жовнір І.

По \$3.00: Шатинський І., Бойчук П., Сталений С., Щурко А., Шатинський В., Шиманьчик О., Сподарик І., Проскурняк С.

По \$2.00: Ярка І., Бурдяк А., Колядя Е., Савчак В., Мацько П., Коколюс О., Спольський О., Пивоварчук В., Остап М., Чомко Г., Фургаль І., Коник Г., Кравчишин В., Прилепа Г.

По \$1.00: Лазука М., Кімак М., Поліщук І., Скірпан Д., Ужвій М., Пипський М., Шатинський М., Подлецький І., Клим М., Лешко Д., Паньків С.

ЧІКАГО-ПІВДЕНЬ, ИЛ.

Листи чч.: 731, 732, 733, 734, 736 — збірку перевів Осередок СУМА ім. І. Богуна.

По \$10.00: Колодчин Ф., Порохонько Г., Чурма Т.

По \$5.00: Пик Г., Козій А., Перхач Е., Тринога С., Хомик І., Михайлишин М., Вардахівський І., Палушкевич М., Кривачук М.

По \$2.00: Трушак І., Подольський В., Кенвд, Ващ, Гуглик І., Босий М., Максимець М., Ханас М., Василів П., Малютя К., Ковалік Р., Тимець М., Могас С., Василенко М., Гаврилюк Т., Гривняк О., Гірняк М., Шалєва І., Гавриш В., Кичма М., Дума Д., Грохола В., Гринько В., Свірський І., Чура І., Юрчак, Вербовецький С., Верховець, Костик І., Кучер А., Конюх С., Ширко І., Старчак І., Оришук Н., Пірко П., Ячишин М.

По \$1.00: Модла, Юрчак Я., Голзян, Кулин, Гладкий А., Сміт Б., Світенка П., Ковалишин М., Шалько С., Валік В., Новак П., Гула К., Гринів І., Блідій П., Гіжовський І., Кравець С., Влідій М., Маліборський П., Ханас І., Варлик Є., Вурандт П., Дяків С., Осядох І., Урбан М., Мілдрев В., Сушка І., Влізло В., Гнатишін В., Кичма М., Ткачук П., Лешик М., Матичак В., Вигнанський П., Побідинський О., Генсьоровський В., Горинь Ю., Школиний Т., Гулич Д., Пітула А., Ніковський Г., Курдидик М., Піх І., Н. С.

Листа ч. 738 — збірку перевів 24-ий Відділ ООЧСУ.

По \$10.00: Гайдук А., Салацький І., д-р Сайкевич В., д-р Іванець Я.

По \$5.00: Білецький М., Куд О., Шандра М., інж. Стефанський З., Турчиновський В., Винарчик В., Танчак П., д-р Дорожкінський О., Зрада О.

По \$3.00: Савчак В., Мураль М., Варановський С.

\$2.00 — Сивенький А.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ.

Листа ч. 369-370.

По \$ 10.00 — Т. Дроботій, В. Хомут.

По \$ 5.00 — М. Подубинський, І. Лесик, М. Микула, І. Окопний, І. Рачинський, П. Оначишін, П. Брикайло, С. Ткачук, С. Конів, І. Клебан, М. Гідзік, О. Сагульчик, І. Цар, І. Візуб, О. Глущик, М. Ющак, М. Шманько, Т. Каськів.

\$ 4.00 — М. Хімяк.

По \$ 3.00 — С. Воднар, О. Ізмерман, Я. Зубенко, І. Червоняк, П. Калічинський, Ю. Мильничук, І. Дилявський.

По \$ 2.00 — Ф. Потика, І. Трунко, І. Чвартацький, В. Закомаряк, С. Закомаряк, А. Капаненко, В. Зубак, А. Шевчук, І. Соленски, П. Брус, І. Мокар, М. Синишин, С. Дмитрак, А. Моряк, А. Камінко, В. Ханенко, А. Цар, Т. Трензалюк, І. Жуковський, Укр. Амер. Гор. Клюб, С. Матлага, А. Якубович, В. Бамбурак, Т. Маслюк, В. Лещик, О. Лещак, О. Сюда, М. Головчак, Т. Клебан, Л. Соч, Д. Цимбаліста, М. Куций, І. Старик, О. Семчак, І. Середоха.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ СПАСИВ!

(Продовження виказу в наступному числі)